Масса а мехкашкара пролетараш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО
свет

Ера 12 декабрь 1957 шу
№ 46 (2161)
Мах 20 кеп.

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГIалгIай областен комитета
Грозненски горкома а, Нохч-ГIалгIай АССР-а оргкомитета а
Грозненски къахьегамхой депутатний Совета а орган

КIиранди

1957 **15** 1957

ДЕКАБРЬ —

ХАЛКЪА СУДАХОЙИ ХАЛКЪА ЗАСЕДАТЕЛАШИ ХОРЖА ДИ ДА



Литературе керда толамаш дахара тIехьа

Дукха ха яц советски адамаша Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революцен, 40 шу дизар дездаь. Коммунистически партес ю йоакхо бахьан долаш политически, боахаман, культуран даькъе дегIадахкарна цу юкъагIа Нохч-ГIалгIай халкъо исторически толам болча дуккхача толамашта юкъе лоархIамегIа дола гIулакх да воай меттала дола йоазув а воай говзаме йоазонаш а вай хьахилар. Хьалха шоай меттала йоазув ца хиннача кхы а дуккхача кагийча халкъий санна, Советски Iаьдал оттар бахьан долаш вай исторе чу цIаккха а хиланза бола воай меттала говзаме йоазонаш деш бола писателаш, поэташ, драматургаш, Октябро вайна денна, цун мах баь саг варгвоацаш доккха хIама да из.

Литература юххьонца дегIада долалуш вай йIаьхийча фольклорагара хьадоладелар. Из иштта мара хила йиш а яцар, хIана аьлча вай фольклор чулоацам боккха болаш, форма дика йолаш я. Вай писателаша юххьонца даьча йоазонех гуш да, фольклорах шерра пайда ийцаь ца Iеш, цунна чIоагIа тардеш а уж яздаь хилар. Фольклора тардеш даь йоазонаш, дика гIулакхаш доахкаш дале а, шоай во оагIув болаш а да, хIана аьлча уж багах дахарна, пандарца лекхарна лаьрхIа да, хIаьта говзаме литература дукхагIча даькъе дешарна лаьрхIа да.

Цудухьа шоай говзаме йоазоний болх фольклорагара хьаболабаьча вай къаьнагIча поэтий поэтически говзала торонаш эшалора. Нохч-ГIалгIай литература дегIайоалаярна хилар вай къонагIа бола поэташ Мамакаев М., Озиев С., Музаев Н., Яндиев Д., Мамакаев I., Ведзижев А., Осмиев Хь., иштта кхыбараш эрсий классикашкара а хIанзарча советски поэташкара а Iомалуш болабаларах.

ДIаяхача паччахьа замалахь вай халкъан къахьегамхоша эза халонаш, граждански тIем тIа Советски Iаьдал бахьан долаш кIайчарна духьал нохч-гIалгIаша майра баь тIом, Ленин, Сийлахь-боккха Октябрь, вай мехка социалистически общество хьалъяра тIехьа вай къахьегамхоша лоаттабу турпален къовсам, — лоацца белгалъяьхача, иштта я вай писателий темаш.

Вай боккхагIча писателашта юкъе къаьстта белгалваккха воагIа писателий Союзан член а филологически Iилмай кандидат а вола Мальсагов Дошлакъа. Тайп-тайпара да цо даь йоазонаш — пьесаш, рассказаш, «Iарамхи» яха поэма. Из ва йоккха говзал йола критик, рецензент: цо дуккха а учебникаш увттадаьд, нохч-гIалгIай фольклор гулъяьй.

Тоъал дукха болх баьб укх тIеххьарча шин шера вай писателаша. Алма-Атаи Фрунзеи 6—7 книжка арадаьннад вай писателий. Укх деношка Грозне эрсий меттала арадаьннад «Волны Аргуна» яха книжка. Москве Гослитиздате арахеца кийчдеш латт «Нохч-ГIалгIай поэзен антологи».

Вай мехка коммунистически общество хьалъярна советски наха доаха доккхий къахьегаман толамаш, вай иразе дахар, адамий доттагIал, Ленин, Коммунистически парти, иштта кхыдола советски адамий дегашта деза а доккха а дола хIамаш дувцаш да цIераш хезза болча вай писателаша Мамакаев Махьмаден Iарабеи, Базоркин Идриса, Музаевс, Яндиевс, Сулаевс, Ведзижевс, Осмиевс, Ахматова Раисас, Муталиевс иштта кхыбараша ду говзаме йоазонаш.

Бакъда, укхаза белгалдаккханза даргдац вай литературе критика лаьгIа моттиг хилар. Дезача деношка вай писателий дика гIулакхаш белгалдоахаш наг-нагахьа язъеча статьяшкара дIаиккхача, вай писателий эсала гIулакхаш гучадоахаш, уж дIадахарна писателашта гIо деш язъяь статьяш вIалла а хIана яц аьнна, йоацаш я.

Нохч-гIалгIай говзаме йоазоний литеретура дегIайоалаярна вай писателаша дикка дукха болх баь бале а, динза дараш дукха да. Турпален гIулакхех йиззаь йолча вай дIаяхача ханах, советски къахьегамхой иразерча таханарча вахарах керда романаш, повесташ, поэмаш язъярна чуэ беза вай писателаш. Республика юхаоттаяьчул тIехьагIа вай писателашта хьалхашка отта декхараш къаьстта доккхий а дукха а да, хIаьта уж кхоачашдарна эшаш мел йола торонаш Коммунистически партес вай ю йоакхо бахьан долаш вайга йолаш а я.

Писатела хьалхашка латта сийлен а бехктокхаме а декхар да — советски саг коммунизман уйланца хьалкхевелга, коммунистически общество хьалъярна лоаттабеча къовсама цун дог-уйла ураоттаделга. Из декхар кхоачашдарна, новкъоста Хрущевс хьеххача тайпара, писатель адамий вахарца чIоагIагIа вувзавала веза. Писатель даим ший йоазонаш тIа ше бувцарашца цхьана, царна юкъе хила веза. ДуккагIа вувзавала веза адамашца, дувца деза царна къувлар, дагадоаллар. Бакъдар дувца говзал адамех, вахарах хьада хила йиш яц. Поэташа шоай говза дош ала деза адамий дегаш гIоздоахаш тахан вайна хьахулаш латтача доккхийча гIулакхех.

Къаман формеи социалистически чулоацами болаш йола нохч-гIалгIай литература дIахо дегIайоалаярна цо ю йоккха йоакхо бахьан, Коммунистически партена долча доккхача баркалах дизаь да нохч-гIалгIай писателий дегаш. Вай писателаша партес шоай еча цу йоакхонна жоп дала деза кердача книжкашца, дог ураэтта беча балхаца.

План тIеххкхоачашъяьй

Укх шера тIехдаьнна дика къахьеташ хиннаб Науркски районерча комсий совхозера животноводаш. Ха-ди ца къовсаш, шоай дегIамаш кхо ца деш къахьийгад цар шоаш кхоабаш долча хьайбашкара дукхагIа продукци яккха, укх гарггарча шерашка хIара сага кхоачаш дола дулх, даьтта, шура даккхарна США-на тIа а кхе хьалха а довла яха декхар сийленца кхоачашде. Совхоза болхлоша чIоагIа хьийгача къих хьахиннар беркате да. Паччахьалкхенна дулх дIадалара план Советски Конституцен деза ди хьаотталехьа, 3-ча декабре, 103 процент кхоачашъяьй совхозо.

Совхозо паччахьалкхенна дIаденна алхха цхьа хьакхий дулх 1200 центнер да — из соахкарчул кхозза дукхагIа хул. Из декхар иштта сийленца кхоачашдарна чIоагIа лоархIам болаш хиннад совхоза дикагIа болча свинаркаша Голядкинас, Бирюковас иштта кхычар а хьийга къа.

Дунен тIарча коммунистически болхлойи партей викалий Декларацеси машара Манифестои дегаш ура а оттадаь совхоза животноводаша керда доккха декхар тIаийцад — ер шу йистедалалехьа кхы а цхьабIаьи ахбIаьи центнер хьакхий дулха паччахьалкхенна яла.

ССКП ОБКОМЕ

Республикан колхозашка а совхозашка а шура яккхар лохдаларах

ССКП обкома бюрос белгалдаьккхар, тIеххьарча хана шура яккхара гIулакха цхьайолча партен райкомий, райисполкомий, МТС-ий а совхозий а директорий, колхозий председателий оагIонгахьара теркамбар мелдарах шура яккхар лоархIаме лохденнилга. Шура яккхар лохдаларца кхы а кIезигагIа дIател паччахьалкхенна шура.

Республикан колхозашка а совхозашка а доахана пайда лохбалар а, хIаьта паччахьалкхенна шура дIателар мелдалар а ССКП дуккхача райкомий секретараша, райисполкомаша хIара бетташ болча Iаттагара шура яккхара план кхоачашъяра гIулакх тесса, щий лоIамах дитарах, шура яккхара йоаггIача бесса хьалхале ца лелаярах хиннад. Фермашкарча гIулакхашта бехктокхам лаца безилгах дIаккхетабац цар колхозий председателаш, совхозий директораш, отделеней управляющеш, специалисташ, декхарийла бац уж доакъар дIателача хана а божа беттача хана а фермашка хилара. Цудухьа дуккхача а фермашка доакъар тоъала тIакхахьац, барда цхьацца йолча хана мара хилац, ча ата а атац, хIаьта цунах мужа а бац.

Гудермесскии, Шалинскии, Надтеречнии районашка фермай болхлошта юкъе агитационни болх ладара лел. Шура яккхар хьахьокхаш дола доскаш во леладу, гойташ йола агитаци яц, цхьан бетта, итт дийнахьа болх белгалбоаккхаш йола шуран-товарни фермай болхлой собранеш хилац.

ССКП обкома бюрос декхарийла йир юрта боахама управлени, партен райкомаш, райисполкомаш, совхозий директораш, колхозий председателаш детташ долча доахана хьажара, уж леладар, кхабар овлашкара тоадара, кхы дIахо йодача хана шура яккхар ден-гара-денга лакхдара духьа. Деррига детташ дола доахан хьаь тIа лоаттаде деза, доахана хIара группана доакъара боарам оттабе беза цар дозалга, хьабоалача пайданга, хIаьта ферме долча доакъарга хьежжа. Укх шера силос тоъала дукха кийчъяь хилара теркам а баь, доахан хьашка оттадаьча хьалхарча деношка денз тоъала дукха тела еза из доаханна, барда хан-ханнахьа хьатIакххахьа беза, хIаьта чах мужа бе а беза. Доахана хьалуш йола шура нийса лархIа еза; цу гIулакха хан-ханнахьа контрольни божабеттар а, шурах хьоанал мел йоал хьажар а де деза.

Обкома бюрос хьадийхар партен райкомашкара, райисполкомашкара укх шера 10-гIа декабрь тIакхачалехь районе а къаьст-къаьстача тIехьайисача фермашка а доахана Iа даккхара хьалашка хьажар, хIаьта партен райкома бюрон боаггIаш бола соцам а баь, шура яккхар лакхадаккхара гIулакх тоадар. Партен райкомаши райисполкомаши декхарийла я боахама чухьарча эшараштa йода шура кIезг а яь, паччахьалкхенна шура дIаялар а йохкар а айдара духьа доаггIаш дола гIулакх де.

Партен райкомий секретараштеи колхозий а совхозий а партийни организацештеи могадаьд шуран-товарни фермай къахьегамхошта юкъе боккъонца бола агитационни болх боаржабе. Агитаци хьожаяь хила еза боахама шу толаме чакхдаккхара а, кердача шера хьалхарча деношка денз шура яккхар лакхдара а. ШерагIа йоаржае еза республикан дикагIа йолча доярка говзал, квалифицированно а кхетаме а дIадахьа деза зооветдешар.

Обкома бюрос могадир партен райкомашта а райисполкомашта а бетта цкъа шуран-товарни фермай болхлой Ди вIашагIдехка. Цу Деношка бетта баь болх белгалбаккха беза, шура яккхар юхатIехьашка доахаш дола кхоачамбоацараш гуачадаха а деза, дIадаха а деза.

Дерригаш а хоржамашка гIоргда вай

Дукха денош дисадац халкъан судахой а заседателаш а хоржа ди хьатIакхача. ХIанз вай республике чIоагIа кийчлуш ба 15 декабре из хоржам дикагIа чакхбаккха гIерташ.

Избирательни пункташка а квартирашка а агитаторашеи, партийни активо бахача наха юкъе чIоагIа агитационно-массовой болх лелабу.

Дика кийчъяь я укх деношка городера Орджоникидзевски района столярни издели еча завода клубе хьайийлла № 3 йола избирательни пункт. Наха голосоват дергдола помещени дика тояь я цига, массанахьа а хьалтеха лозунгаш а плакаташ а пенех хьалтеха партен а Советски правительства хьалхе лелаечар сурташ а да. Иштта деша безам болчо керда газеташ а литература а да. Гургйолфа пенах хьалтеха избирательней спискаш а я.

Мича хана баьхкача избирателий йиш я цига дика салаIа, шоашта ца ховр агитаторага а дежурнега дIахатта а.

1957 шера 15 декабре дикача кийчунца хьайеларгъя Нохч-гIалгIай республике халкъан судахой а заседателаш а хоржаш, масса избирательни пункти наIараш.

Ю. АНИСИМОВ.



ХЕРСОНСКИ ОБЛАСТЬ. Генически района. «Приморски» яхача колхоза хьайбаш леладераша укх шера 225 Iаттах хIара Iаттагара 4.300 килограмм шурий яккха декхараш тIаийцар. ТIаийца декхараш тIехдика кхоачашду. Итт бетта хIара Iаттагара 3.043 килограмм шурий яьккхай. Юртбоахаман лаьттай хIара бIаь гектара тIара 260 центнер лерхIаш шурий яьккхай.

СУРТА ТIА: «Приморски» яхача колхоза хьалхале лелаю доярка Е. Е. Корхут доаханна силос луш йоал. Итт бетта ше гIулакх деш лелабеча 12 Iаттах хIаранегара 4.018 килограмм шурий яьккхай цо.

Ю. Лихута сурт. Фотохроника ТАСС.

Агитатор Солтаев Зайнди

Дукха ха йоаццаш чакхдаьннад кхашкара балхаш. Цхьабакъда Старо-Юртовски совхоза токеи складеи хIанз а сихденна лел балхаш. ХьажкIаш цIенъеш, бIаьсти дувш дола фу кийчдеш ба къахьегамхой.

Токе каст-кастта хул Солтаев Зайнди а. Цо тока болхлошта юкъе агитационни болх бу. ТIеххьарча хана Зайндес дIакхетабаьб ладувгIархой СССР-а Лакхерча Совето Советски Союза халкъашка даьча кхайкаралах, социалистически мехкий коммунистически болхлойи партей викалий совещанен Декларацех, машара Манифестах, иштта кхыдолча документех а.

РСФСР-а халкъий судий хоржамашта кийчо еча деношка Зайндес дувц болхлошта советски хоржамий законах, дунен тIа эггара демократическегIа йола СССР-а Конституцен принципех.

Агитатора къамаьлаш сакъердаме да, цо ший темай материал совхоза вахарца ювзаярах.



Сурта тIа: Агитатор Солтаев Зайнди склада болхлошца къамаьл деш ва.

А. Куимова сурт а текст а.

Халкъа судахой харжархой собрани

2-ча декабре 1957 шера Назранерча районни культуран цIагIа хоржамашта хьалхара окружной собрани хилар. Собрани яр Назрановски р-на халкъа судахо харжа оттаваьча новкъ. Евлоев Ахьмадаца харжархой вIашагIкхетара хетаяь.

Собрани хьайийлар къахьегамхой депутатий райсовета председатела заместитель волча новкъ. Шадыжевс.

Халкъа судай лоаттам а, цар декхараш а, судахойи халкъа заседателаши харжара хьакъехьа а къамаьл дир ССКП партен райкома секретара новкъ. Газдиевс.

Райисполкома секретара новкъ. Хатаговс халкъа судай заседателаш харжа оттабаьрий список дIайийшачул тIехьагIа къамьлаш дир. «Назрановски» совхоза экспедитор волча новкъ. Бузуртановси, «Сорок лет Октября» цIи йолча совхоза Наьсар-Кертерча отделенен цIи хазача болхлочо новкъ Газгиреев Салангиреи, ужжомо кхыбарашеи. Къамаьл даьраша белгалдаьккхар халкъа судахо харжа оттаваь новкъ. Евлоев Ахьмад тешаме, мегаргвола болхло хилар а, массане а из харжара кхаж тасса безилга а.

Цул тIехьагIа къамаьл дир халкъа судахо харжа оттаваьча новкъ. Евлоев Ахьмада. Цо дег тIара баркал аьлар ше халкъа судахо харжа оттаваьча Назранерча мельзавода коллектива, хьалха дIаяхача ханара ший вахар, даь балхаш а дийцар Евлоев Ахьмада. ТIеххьара а ший къмаьл йисте доалаш аьлар цо: «Новкъостий харжархой, аз дош лу шоана низма кхоачча Советски Законаш дохаде гIертаращца, общественни собственноста тIакхувдаращца, кхы харцахьара гIулакхаш леладеращца кIаьд ца луш къовсам лоаттабе а, массайолча предприятешкарча, учрежденешкарча болхлой, берригача къахьегамхой бокъонаш йизза дIаяхьа.

Собрани йистейоалаш ерригача районерча харжархошка яздаь кхайкарал Iодийшар ССКП партен райкома агитацени пропагандани отдела болхлочо новкъ. Пашевныха. Кхайкарала тIеххьарча мугIараша тIахьехар массавола харжархо 15-ча декабре халкъа судахо харжа оттаваьча новкъ. Евлоевна а халкъа судай заседателашта а кхаж тасса.

МАГАМЕДОВ Хь.

Из хургья халкъий судахо

Старопромыслови районерча 11-ча избирательни участке Нефтемайск яхача городокера а 36-ча участкера а 200 саг избиратель гулвелар. Уж гулбеннабар Старопромысловски районерча халкъий судахой кандидатаца а халкъий заседателашца а вIашагIкхета аьнна. Собрани хьайийлача агитпунктан заведующи йолча нов. Череповскаяс аьлар, НПУ «Старогрознефтерча» нефтяникаша 1957 шера 15 декабра ди патриотически дог айдаларца тIаэц аьнна. Цу дийнахьа Российски Федераце мел волча избиратело кхаж тоссаргба халкъий судахой а заседателаш а хоржаш. Оаха геттара тIаддха кхаж тоссаргба халкъий судахой кандидата — гIалгIай кхалсага Гудантова Магдалина Борисовнана.

— Советски Iаьдал отталехьа вIалла хиннаяц гIалгIай кхалсаг хержа моттиг,— аьлар 3-ча школа - интерната хьехархочо Дорофеевс. Со вIалла шек вац Гудантова Магдалинеи халкъий заседателей кандидат йола Винокурова Ольгеи тха школе балха мел волча саго хоржаргхилар. Цул тIехьагIа къамаьл дир новкъ. Гудантовас. Цо аьлар:

— Са ираз да, 40 шу хьалхагIа эрсий къамаца вIашагI а кхийтта, коммунистически партес хьалхле а лелаеш шийна кортмукъал яьккхача гIалгIай къамах со йолаш а, коммунистически партес гIалгIай кхалсага яьккхача кортмукъало сога дешийта а. Со геттара чIоагIа гIадъяхар 2-ча промыслай нефтяникаша сох тийша а тийша халкъий судахо хоржача са кандидатура оттаяьй аьлча. Массаболча избирателашта аз дош лу сох судахо хорже, аз тIера ца йоалаш Советски юстицен принцепаш кхоачашъешгхиларнеи сай балхаца вай республика тоаярнеи, чIоагIъ ярнеи сайна могар дерг хиларахи.

Боккхача безамца чаккхъяьлар из собрани.

ТИЩЕНКО Ал.

ССКП Нохч-ГIалгIай областан комитета VII-гIа пленум

(ДIахододар. Долалучунга хьажа № 45 йолча «Сердало» газета тIа).

Нов. Гайрбекова докладах лаьца дуккха а къамаьлаш дир. Къмаьл даьча Орджоникидзевски машин-наькъа Грозненски отделенен начальника новкъ.

Кичика аьлар:

— Нохч-ГIалгIай машин-наькъа транспортан болхлоша республикан берригача къахьегамхоша санна шоашкара доагIа дакъа лоац мехка экономика дегIайоалаяра. Шоай къахьегама гIулакхашца Нохч-ГIалгIай республика юхаметтоаттаяра гIо де гIерт уж. 1956—1960 шерашка республикан боахам культурни вахар хьалдарна оттаяьча мероприятеша гIо ду Нохч-ГIалгIай республикан производительни низаш чIоаггIа дегIадахкарна, нохчий а гIалгIай а культура кхы а лакхъярна. Вай керттерча декхарех да наха чубаха цIенош хьалдар. Машиннаькъа Грозненски отделенен организацей а предприятей а низашца укх шера хьалдаьд дукха квартираш йола массехк цIенош, цул совгI хьа а даьд хьадеш а латт дуккха а индивидуальни цIенош.

Цхьабакъда, цIенош хьалдара юкъе дуккха а кхоачам боацараш да тха. ЦIенош хьалдар мела леладара бехке тхо машиннаькъахой а тхол кIезигагIа йоацаш города а республикан а организацеш а я. Укх тайпара масала доаладергда аз. Цхьадола цIенош хьалдечара балхаш тховна тIайчилла хIама йоацаш сецадар. Из хайначул тIехьагIа партен горкома хьалхле лелаеча болхлоша тешадир тхо гаргарча хана гIишлошъеча 20 эзар тховна тIайилла кирпашк яйтаргъя аьнна. Иштта аьлар оргкомитета хьалхле лелаераша а. Цхьабакъда, гIулакх дизза дIачакхдаккханзар. Дукха а резолюцеш хинна йоллашехь а кирпични заводера 10 эзар мара кирпашк яланзар.

Аз яхар моттигерча партийни а советски а организацеша цIенош хьалдара лелае езача тайпара хьалхле лелае езалга а дезаш дола новкъостал де дезалга да. Республике дукха а я моттигашкара гIишлош хьалъю материалаш, царех бизза пайда эца беза.

1958—1960 шерашка Нохч-ГIалгIай республикан боахам а, культура а, вахар хьалдара план — йоах ССКП Ножай-юртовски райкома секретаро новкъ. Атиевс — нохч-гIалгIай къаман культура а экономика а дIахо а дегIайоалаяра Коммунистически партес йоккха терко яр хьахьокхаш я.

Ножай-Юртовски районе укх шера цIабаьхка ши эзар гаргга нохчий дезал ба. Царех дукхагIа бараш керда вIашагIъеллача колхозе чубахар. Шоаш ца кхобеш къахьегарца цар хьахьокх керда толамаш даха, артела боахам чIоагIбе шоаш гIерталга. Организационни ханара холонаш йолашехь а колхозникаша толамаш доахаш чакхдаьхар юртбоахаман дукха балхаш: хьажкIаш чуэцалга, доахан Iангара даха кийчо яр, керда бешамаш йогIар иштта кхыдола балхаш.

Цхьабакъда, хIанз а къоастаданза дукха гIалакхаш да тха. Хьожаргда вай районе юртбоахаман производство дегIаяра планаш мишта увттаю. Оргкомитета планови комиссеси юрта боахаман управленеси могадарца тха районе сомий бешамаши комсий бешамаши, жан дукхали дегIадара оттаяьча цифрашта раьза дац тхо. Района лоархIам боллаш уж цифраш дукхагIа оттаяьй, тхоашта щох хетар оргкомитете а дахьийтад. ХIаьта а хIанз а къоастадаь дат цига из дош. Юрта боахаман управленес а оргкомитете хьалхле лелаераша а дукхагIа уйла тIайохийташ, сихагIа къестаде деза районий хьакъехьа дола гIулакхаш.

Дош лу Грозненски горисполкома председатела новкъ. **Брыксина.**

— Ер шу, — аьлар цо, — нах чубаха цIенош къаьстта чIоагIа хьалде дезаш хилар. Нагахь санна дерригача 1956 шера нах чубаха 28 эзар квадратни метр цIенош Грозне дIаденнадале хIанз дIаденнад 31 эзар квадратни метр, хIаьта шу йистедоалаш городерча къахьегамхошта дIалургда 50 эзар квадратни метр цIенош. ХIанз вайцига центре а города йистошка а бIарчча кварталаш я цIенош керда хьалдеш латташ.

Кхы а дукхагIа нах чубаха а культурни вахара а гIишлош хьалъе еза вай укх гаргарча кхаь шера. Тоъам ба 1958—1960 шерашка городе 200 эзар гаргга квадратни метр цIенош, дуккха а культурни вахара гIишлош — республикански библиотека, 250 моттиг йолаш гостиница, шиъ кино-театр, инфекционни больница, берий бешамаши, яслеши иштта кхыйола объекташи я аьлча.

Цу тайпара дукха гIишлош хьалъяро партийни, советски, боахама организацешкара, эггара хьалха оргкомитетагара, совнархозагара, горисполкомагара а дехаш, дIадехаргда гIишлош хьалъярна хьалхле лелаелга хьдда тоадар.

Ала дезаш да, хIанз гIишлош хьалъярна хьалхле лелае езача тайпара ца лелаелга. Из иштта хиларах хьалха хиннача пленума тIа критика йир оргкомитета. Цхьабакъда, гIишлош хьалъярца бувзам болча управленей хьалхле лелаераша шоашта вывод янзар цох. Хьалхле лелаелга бокъонца леладарна, лоархIаме йолча объекташ тIа балхаш дукхагIа дарна, ресурсаш нийсагIа екъарна хувцам хиннабац. Планови комиссех ала деза перспективни планировани цо во лелаеш хилар.

Грозненски сельски райисполкома председатела новкъ. **Дудника** ший къамаьлаца белгалдаькхар де оттадаь гIулакхаш чакхдахарна чIоагIа контроль лелае езалга.

Обкома бюрос а оргкомитето а,—аьлар цо,—укх шера март бетта республика юхаметтаоттаярца дийза дика соцам баьбар. Цхьабакъда, цу тIера цхьадола балхаш во кхоачашду. Масала «Чечингстрой» треста тIадилладар тха районе шиъ школа хьалъелга. ХIанз дешара ах шу а даьннад школаш хьалъеш мара латтац. Хатта тарлу обкомо а оргкомитето а треста управляющегара новкъ. Чернояровгара дIа хIана дийхадац из соцам кхоачашбелга.

Республикан партени а советски а органаша шоай соцамаш кхоачашдарна контроль а уж кхоачашдарна боахама хьалхле лелаерашта новкъостал а дукхагIа йолча хана ца делга дийцар ССКП Малгобекски горкома секретара новкъ. Аванесовс.

— Докладах а даьча къамаьлех а хьатуча тайпара, — аьлар ССКП Гудермесски райкома секретаро новкъ. **Калаговс,** — областан партийни организацес лоархIам боллаш болх баьб нохч-гIалгIай автономи юхаметтаотаярна. Фу даьд цу хьакъехьа Гудермесски районе? Планах цIабахка оттбаьча 640 дезалла меттел 1400 нохчий дезал цIабаьхкаб. Цунца дийза ира эттар уж чубаха цIеношца Iалашбелга. Тхона деннадар 2,5 миллион сом ссуда, цIенош дераштa дуккха а материалаш елар, транспорт луш новкъостал ду. ЦIенош хьалделга шерра даьржад. Из иштта дале а цу гIулакха юкъе халонаш хIанз а дукха я, уж дIаяхарна районни партийни организаци болх беш а я.

Райкомо а, обкомо а, оргкомитето а дикагIа леладе деза цIабоагIа нах дIанийсбара а царна новкъостал дара а гIулакхаш. Нохчийи гIалгIайи юкъара пайда эцача къахьегама бизза юкъе оза йиш хулийтарг йолча лоархIамерча тIулакхех цхьа гIулакх да республика экономикан отраслеш дукхагIа пайда эцаргболча тайпара дегIаяр. Масала, тха районе дукхагIа пайда эцаргбола культура комсаш я. Цудухьа тха районе вIашагIъелла я керда совхоз, вIашагIъелла биъ бутт баьннаболашехь а хIанз а хац совхоза малагIча лостамах шоай боахам дегIабоалабе беза. Из иштта хиннад юрта боахаман управлени а, планови комисси а цу гIулакха е еза уйла еш ца хиларах. Ала дезаш да цу организацеша перспективни планировани яра гIулакх мела леладеш хилар. Партен областан комитето нийсача наькъ тIа яха еза уж.

Совнархоза председатела заместитела новкъ. **Павловс** пленума дIайовзийтар гIишлош хьалъяра материалаш хьаяр Iалашдара мероприятеш.

— Докладчика йийцача предприятешта проектировани е, — аьлар новкъ. Павловс, — цхьайола проектни организацеш йолаеннай, проекташ увтаелга геттара сиха дергда, хIана аьлча чIоагIа лоаца ха мара оттаяьц уж оттаярна.

Вайна хьалхашка лоархIамера декхар эттад ма-могга гIишлошъю индустри, гIишлой материалаш, конструкцеш, деталаш хьаелга дегIадоаладар. Укх шера 14-ча ноябре гIишлош еш бола дуккха а нах дакъа лоацаш а болаш совнархозо дийцар из данза дардоаца гIулакх кхоачашделга. Фу да де лаьрхIар?

1958—1960 шерашка гIишлош хьаелга материалашца Iалакъяра производственни база лакхъяра духьа сборни железо-бетонни а беттонни а конструкцеш елга шердергда. 1958 шера лаьрхIад 30 эзар кубометр уж елга. 1959 шера—40, хIаьта 1960 шера 60 эзар кубометр. Из дарна хьалъергъя конструкцеш еш йола кхы а шиъ цех: железобетонни изделей завод, шера эзар железобетонни хIамаш еш йола 4 полигон; бетоннорастворни кхоъ завод иштта кхыйола предприятеш.

Дуккха а дукхагIа хургда блокаш елга. Уж елга 1959 шера 100 эзар квадратни метрага кхоачаргда. Из дарна иштта хьалъергйолаш я дуккха а предприятеш.

Новкъ. Павловс пленум гешайир республикан экономика дегIаяра де лаьрхIа гIулакхаш оттаяьча хана тIехьа ца дусаш кхоачашдарна де мел дезар Совнархозо дерг хиларах.

Дош лу ССКП обкома секретара новкъ. **Сагаевна.**

— Коммунистически партеси Советски правительствоси доккха новкъостал дарца,— аьлар цо,— вай республикас лоацча хана боккха болх баьб Нохч-ГIалгIай къаман нах боахамца а культурни-вахарца а Iалашбарна. Ахки хьал а даьд хьалдеш а латт 20 эзарнел совгI индивидуальни цIенош, цIенош дарна нохчаштеи гIалгIаштеи паччахьалкхено деннад 170 миллион сом ахча. Иштта еннай дуккха гIишлошъю материалаш. Республике хьалъеш дуккха а промышленни предприятеш я, керда вIашагIъехкай дуккха а колхозаши совхозаши.

Партес йоакхо яра жоп луш республике цIабаьхкача дукхагIча нохчашеи гIалгIашеи кахьегама юкъе хьинаре дакъа лоац, балхаца дика хьокхамаш хьагойт.

ХIанз укх сахьате къаьстта боккхагIа лоархIам болаш да нохчийи гIалгIайи хьалхле лелаю кадраш дIанийсъяр. ЦIабаьхка дуккха бараш хьалхле лелаеча балха хьожабаьб, дика организатораш хиларца шоаш хьагойташ а ба.

ХIаьта а ала дезаш да,—йоах новкъ. Сагаевс,— хьалхле лелаеча балха тIарча цхьаболчар бехктокхам боацаш лелабу шоай болх, партен цхьайолча райкомаша а райисполкомаша а из мога а могийт, цар балха юкъера цIенхоштара кхоачамбоацараш дIадахарна хьдда къовсам а лоаттабац.

Гудермесски совхоза отделенен управляющи волаш новкъ. Мартукаевс хьайбаш доакъарца Iалашдарна де дезар ца дарал совгI ше а эттар йоли чаи лечкъадераш къайла дахара наькъ тIа. ССКП Гудермесски райкома бюрос нийса гIулакх дир из управляющи волчар дIа а ваьккха партийни бехктокхаме из озарца.

Первомайски районе Орджоникидзе цIерагIча колхоза председатель вар новкъ. Дикажев, из ше хиннав ялат лочкъадеш дакъа лоацаш. Райкома бюрос балха тIера а партецара а дIаваьккхар из.

Цар а цу тайпарча кхыча а бакъдараша хьахьокх хьалхле лелаеча балха тIа бохийташ дикка уйла яь а хьежа а из гIулакх цхьайолча хана ца делга, Партийни цхьайолча органий гIалат да совестки законаш телхадеращца, социалистически рузкъа лечкъадераш къайлакхухьаращца къовсам мела лоаттабар. Из хаьдда дIадаккха деза.

— Шеко яц,— йоах новкъ. Сагаевс,— областан партийни организацес организаторски а политически а болх наха юкъе лелабарца шийна хьалхашка латта декхараш толамца кхоачашдерг хиларах.

Партен Шелковски райкома секретара новкъ. **Синяткина** уйла тIаяхийтар республике боахам хьалбара хьалхле кIоаргатIа лелае езалга.

— Тха район республике жа леладара йоккхагIа йола район я, — аьлар цо.—Колхозашкеи совхозашкеи 100 эзар жа да. ХIаьта а жа дажа лаьтташ кIезига да. Райкомо цкъа оттадаь Iийнадац оргкомитета хьалхашка жа дажа лаьтташ шердара гIулакх, цхьабакъда, хIанз а къоастадаь дац из гIулакх.

ЦIабаьхкача нохчаша юкъара пайда эцача къахьегама юкъе дикка дакъа лоацаш хилар дувц новкъ. Синяткина. Кирова цIерагIча колхозе 14 нохчо безамца бахар хьайбаш леладеча ферма тIа балха, царех дика чабанаш хилар. Калинина цIерагIча колхозе чабаний говзал Iомае вахар 22 саг. Цар массане а хьинарца хьаьнала болх бу, хьалхле лелаечар опыт Iомаю, къахьегамах дукхагIа пайда эца гIерт.

Шалински партийни организацес цIабаьхка нохчий цIенощца Iалашбеш баь боккха болх бийцар Шалински райисполкома председатела новкъ. Чагаевс.

— Тха районе,—аьлар цо,— баьхкаб ворхI эзарнега кхоачаш нохчий дезал. Оргкомитето соцам барца тха районе хьалде дезаш 4 эзар индивидуальни цIенош дар. 1-ча декабре хьалдаь даьннад 4165 цIа, хIаьта хьалдеш 1200 цIа а латт.

Дуккха а терко яьй оаха нохчий балха дIанийсбеш а. ХIанз районе механизатораш 90 процент нохчий ба аьлча тоъамба из ха, нохчех дуккха а ба юрта боахама кхыча отраслешка болх беш а.

Новкъ. Чагаевс оттадир Шалински районе юртбоахаман керда культура—шекара свекла лелае езалга. 2—3 шу доалаш шекара свекла дIаювш 6 эзар гаргга лаьтташ хилийта торо я. Цунца дийза уйла я. еза оахаш долча лаьттай площадь шеръярна. Из де торо хулийтаргъя йоархI яьнна ухка лаьтташ цIендаро. Новкъ. Чагаевс дех из болх барна шоашта юрта боахаман управленес гIодар.

Нохч-гIалгIай АССР-а Оргкомитетерча халкъа дешара отдела заведующес новкъ. **Цыганковс** бийцар халкъа дешара хьакъехьа баь боккха болх. Республике хьаьй школай йоккха сеть, юхаметтаоттаьй нохч-гIалгIай къаман исторен а, метта а, литературан Iилмтохкама институт. Хьехархой институте хьайийлай наьна а, эрсий а меттала хьехархой кийчбара отделени. Укх шера кийч а баь школашка бахийтаб моттигерча къаман 300 хьехархо.

— Цхьабакъда—аьлар новкъ. Цыганковс, — всеобучах дола закон кхоачашдарна юкъе дуккха а кхоачам боацараш да. Нохчийи гIалгIайи бераш да, къаьстта йиIигаш а йолаш, къаьнара диса во гIулакхаш бахьан даьш-ноанош деша ца ухийташ. Советски районе ворхI шера дешача школе 33 нохчий йиIиг мара яц дешаш. Цу тайпара нийса йоаца моттигаш я дуккхача кхыча районашка а. Халкъа дешара органаш, школай хьалхле лелаераш, хьехархой партийни организацеша хIара денна деча новкъосталца уж тайпара гIулакхаш дIадаха декхарийла ба. Вай декхарийла да всеобучах дола закон кхоачашде.

ДIахо новкъ. Циганковс дувц школаш а берий учреждениш а хьалъярна юкъера кхоачам боацараш. Обкома бюроси оргкомитетои соцам барца укх шера хьалъе езаш 12 школеи 3 берий беши яр, цхьабакъда хьаяь Гудермесе цхьа школа мара яц. Из школа а оаха хьайийца яц, данза дукха хIамаш дита хиларах. «Чечингстройс» укх шера хьалургйолаш кхы а цхьа школа мара яц, мичай вожаш? Ала дезаш да «Чечингстрой» трестои цун управляющи волча новкъ. Черноярови школаш хьалъелга во леладеш хилар.

Школаш хьалъяра гIулакхаш моттигерча советски а партийни а органаша дукхагIа терко еш леладе деза. Из къаьстта лоархIам болаш да хIанз школаш хьалъелга шерденнача хана. Теркам тIабахийта беза цхьайолча районашка школаш чухинна цIенош бокъо йоацаш дIалийца хилара а. Масала, Назрановски районе школаш чухинна 16 цIенош дIалийца да. Уж цIенош кхыха йоацаш мукъадалийта деза.

Пренех иштта къамаьлаш дир ССКП Урус-Мартановски райкома секретара новкъ. **Васильковс,** ССКП обкома секретара новкъ. **Сайкос,** Нохч-ГIалгIай АССР-ерча КГБ председатела новкъ. **Шмойловс,** ССКП Саясановски райкома секретара новкъ. **Мизаевс.**

Пленуме къамаьл дир ССКП Нохч-ГIалгIай Обкома хьалхарча секретара новкъ. **А. И. Яковлевс.**

* * *

Дийцача гIулакха пленумо партени Советски правительствони нохчийи гIалгIайи къаман автономи юхаметтаоттаярах бола соцам кхоачашбар а 1958—1960 шерашка республике боахам а культура а хьалъяр мероприятеш чакхъяр а Iалашдергдола соцам бир.

Говзал дIа-юха телар—дика школа я

„Агитаторий семинараш каст-кастта вIашагIъехка еза“

6—7 декабре ССКП Нохч-ГIалгIай Обкомо вIашагIъелла республикан юрташкарча агитколлективий хьалхале лелаечар семинар хилар. Семинара хьалхарча дийнахьа гулбенначарна хьалхашка лекцеш йийшар, къамаьлаш а дир проф. Аршарунес, ССКП Нохч-ГIалгIай Обкома секретараша А. И. Яковлевс, Ш. Сагаевс.

ШоллагIча дийнахьа агитколлективий хьалхале лелаераш Сунженски районе бахар цигара боахам бовза а, районерча агитационни балха говзал хьаэца а. Хьашний хьежар культуран цIен чу йолча юртбоахама выставкага. Дика кийчъячча выставках байзар царна Сунженски района юрта боахам а къахьегамхой толамаш а. Укхаза шерра хьахьокхаш яр тайп-тайпара йола буртика ялата культураш, баьцдаараш, сомаш, моттигерча промышленностен продукци: тайп-тайпара консерваш, дахчан деталеш и. кх. а. Гулбеннараша чIоагIа раьза хинна йийцар из выставка — дикагIча говзала лоархIаме йола пропаганда.

Теркаме ладийгIар семинара дакъалацархоша партен райкома секретаро новкъ. Истратовс агитационни балха хьакъехьа даьча къамаьлага. Цу балха лаьрхIа районе вIашагIтеха 12 агитколлектив я. Цар шоай болх дукхагIа йолча моттигашка фермашка, бригадашка, токашка бу. Хан-ханнахьа хул агитаторий семинараш. Агитационни балха доккха дакъа хьаллаьцад «Сунженский колхозник» яхача районни газето. Партен райкомо чIоагIа лоархIам бу гойташ йолча агитацен а.

Каст-кастта хул района къахьегамхой совещанеш. Иштта хилар хьайбаш леладечар совещани Кирова цIерах йолча колхозе, оалхазараш леладечар совещани ЦIеча Эскара цIерах йолча колхозе. Шерра доаржаденнад районе говзал дIа-юха телар а. Новкъ. Истратовс белгалду цу дерригача гIулакхаша Iалашдаь балха толамаш.

Цхьабакъда, аьлар ший къамаьл йистедоаллаш новкъ. Истратовс, районе хIанз беш бола агитационни болх кхоачамбоацараш долаш ба. Районни партийни конференцес белгалдаьча бесса, хьалхале лелаю болхлой кIезига хул моттигашка лекцеши, докладаши ешаш, къамаьлаш деш...

Цул тIехьагIа семинара дакъалацархой шинна даькъа бекъа а бенна, района боахамга хьажа бахар. ЦаIаш Орджоникидзевски МТС-е бахар, вожаш — Кирова цIерах йолча колхозе бахар. Хьаьший дикка тоабеннача боахамга а хьежар, хIаьта шоашта зеенна говзал хьа а ийцар.

Активно чакхъьлар семинар йистейоаллаш хинна совещани. Дукхачар къамаьлаш дир семинара лоархIама хьакъехьа, шоашта зеденначун хьакъехьа а.

... — Агитаторий семинар — дика гIулакх да,— аьлар новкъ. Лазаренкос (Наурски район),— цхьабакъда кхы а дикагIа а каст-кастагIа а вIашагIъехка еза уж.

ДIахо цо белгалдоах шийна гучадаьнна дика гIулакхаш а, хIаьта агитационни балха юкъера кхоачамбоацараш а.

Республикан агитколлективий хьалхале лелаераш вIаши бовзара а, хIаьта говзал дIа-юха хувцаш, агитационни болх тоабара а ужжамо йола семинараш лоархIаме хилар дийцар н. н. Шаленныйс (Малгобекски район), Юрьевс (Каргалински район), Антамошкинс (Сунженски район) кхыбараша а. Цхьабакъда цу морча семинарашта ши ди кIезига да, хIаьта цул совгI, дикагIа болча боахамашка хинна ца Iеш, тIехьайисача колхозашка а хила деза.

— Каст-кастта вIашагIъехка еза агитаторий семинараш — йоахар семинара дакъалацархоша.

УСМАНОВ Iа.

Доаржаде массанахьа дика гIулакх

Наьсыркортскии, Экажевскии отделенерча комсомольски организацеша а кагийча наха а шоашта тIайийцад доккха юртбоахама пайдана дола гIулакх. Шоай отделене кхашка лаьтта тоадеш йола органически удобрени дIа а йихьа, хIара отделене 80 гектар лаьтта тоаде аьнна. Иштта цу отделенерча комсомольцаша а кагийча наха а кхайкам баьб берригача районерча комсомольцашка а кагийча нахага а цу дикача пайдана долча гIулакхагI дакъа лаца аьнна.

Назрановски комсомола райкома бюрос, цу дикача гIулакха лоархIам а баь соцам баьб масса районарча комсомольцашка а кагийча нахага доаржаде из дика гIулакх аьнна. Иштта комсомола райкома бюрос месячник дIакхайкадаьд 1957 шера 1 декабре денза, 1958 шера 1 январе кхаччалца органически удобрени кхашка дIакхахьа а 1000 гектар районе лаьтта тоаде а аьнна.

Из болх дикагIа лелабаьча комсомольски организацена совгIаташ лулда аьнна оттадаьд комсомола райкома бюрос.

В. БОГАТЫРЕВ.

Тоабе организационно-партийни а идеологически а болх

(Малгобекски XII-ча партконференцера)

Партен XX-ча съезда исторически соцам кхоачашбар ший керттера декхар а лоархIаш ССКП МагIалбикерча горкомо хоалуш тоабаьб организационно-партийни а идеологически а болх, из барца дIахо а лакхъеннай промышленни юртбоахамеи производство, къахьегамхой бахара хьал.

Промышленни предприятеша валови продукци арахецара план 109 процент кхоачашъяьй, цунца цхьана мехкдаьттан промысловИ управленен предприятеша 110 процент. ЛоархIаме толамаш даьхад города мехкдаьттан промышленноста болхлоша. Ханал хьалха 1957 шера 3-ча ноябре кхоачашъяьй мехкдаьтта даккхара шера йола план. ТIехдика болх баьб шера план кхоачаш а яь планал совгI 4.700 тонн мехкдаьтта даьккхача цхьоалагIча промыслан колективо, дика болх бу 2-ча промысло.

Партийни организацеша кIоаргагIа Iамабу юрта боахам.

Конференце къамаьл даьча делегаташа гучадаьхар дуккха а кхоачамбоацараш.

Конференце дукха дийцар бурув тохача конторо во болх белга. Дукха а новкъостал даь долашехь ший декхараш кхоачашданзар цу конторо. 8 эзарнел совгI метр бурув тохарна тIехьайисай из контора. Мехкдаьтта ца дойтарна къовсам кIезига лоаттабу. Лаьттан кIал скважинашта ремонт еш дукха мехкдаьтта доаду. Селла во болх барах бурув деттача конторан хьалхле лелаяь нн. Пандови Корниленкои балха тIара дIабаха бийзар горкома. Совнархозо соцам барца № 23 йолча буровой тIа авари хиларах а хьалхле мела лелаярах а НПУ начальник новкъ. Пыжов а ваьккхар балхара дIа.

Конференце къамаьлаш даьча делегаташа н.н. Лийчанске, Селиверстовс, Шелепина, Сагайдака, Паука дийцар партен горкомо партийни-организаторски болх мела лелабаьлга, первични партийни организацешта новкъостал кIезига даьлга. Из иштта хиларах дуккхача парторганизацешка мела лелабаьб организационни а наха юкъера политически а болх.

ССКП Малгобекски горкома секретара н. Аванесова доклада тIа а делегаташа даьча къамаьлашца а белгалдаьхача тайпара, шоашта хьалхашка декхараш кхоачашдарна болхлой а гIулакхера нах а вIашагIтохар мела леладу мехкдаьттан промыслови управленен, бурув деттача контора, транспортни контора, ОРС-а, «Ингушски» совхоза парторганизацеша.

Партен горкома секретараша а отделий болхлошта а, къаьстта промышленность лелаяьча горкома секретара новкъ. Горшковна чIоагIа критика йир транспортни конторан директора новкъ. Лийчанске а вышкашта монтаж еча цеха начальника новкъ. Селиверстовс а.

Конференце къамаьл даь цхьабола делегаташ шоай во болх къайла бахьа гIертар, эшаш дола новкъостал шоашта дац а, яхаш. Конференцен делегаташа гучадаькхар из бакъ ца хилар. Цхьабакъда, делегаташа н.н. Паука, Басиевс, Селиверстовс белгалдаькхар дезаш дола новкъостал Нохч-ГIалгIай совнархоза ца делга, материалашца промыслаш, гIишлош а вышкаш а хьалъеш йола организацеш Iалашъелга во латташ хилар.

Дуккха а кхоачам боацараш да кадраш хьалкхеяра а уж балха тIа дIа-юха нийсъяра а юкъе.

Конференце тIа дийцар Нохч-ГIалгIай республика юхаметтаоттаярца районе даь балхаш а царна юкъера дуккха а кхоачамбоацараш а.

Районе бахаш 1.500 нохчий а гIалгIай а дезал ба, царех городе бахаш 250 дезал ба. Паччахьалкхено доккха новкъостал даьд царна, цIенош де доахан эца а ссудаш луш а балха дIанийсбеш а. Цхьабакъда, Iалаьмате дукха гIалаташ даьннад из лоархIаме гIулакх чакхдоаккхаш. ЦIабаьхкача нохчаштеи гIалгIаштеи нохч-гIалгIай оргкомитето хьожаяь гIишлош ю материалаш йизза хьайийца йоацашехь а районерча органзицеша харцахьа дIахьежаяьй уж материалаш. НПУ хьожаяьча 200 кубометр хьунах 40 кубометр мара нохчаштеи гIалгIаштеи кхаьчаяц, цу гIулакха бехктокхаме эзав НПУ начальник хинна новкъ. Пыжов, материалаш харцахьа дIатийннай РайПО председатела новкъ. Долаковс а.

Горисполкомо (председатель новкъ. Шевченко) кIезига терко ю цIабаьхка нохчий а гIалгIай а бахача юрташка культурно-вахара хьакъехьа езаш йола предприятеш: бани, парикмахерски, барцкъаш тега мастерски яхкарна. ХIанз а вIаштIехьа даьккхадац юрташта юкъе дIа-юха ухаш автобусаш хургйола гIулакх. Геттара во латт хица нах Iалашбелга.

Конференце къамаьлаш даьча делегаташа къаьстта белгалдаьккхар партен горкомо а цун агитацени пропагандани отдело а наха юкъера идеологически болх во лелабеш хилар. Лелабе беза кхетама болх лелабац капитализмах, къаьнарча адатех диса гIулакхаш наха юкъера дIадахарна. Из болх къаьстта мела лел нохчаштеи гIалгIаштеи юкъе. Лекцеш а беседаш а ярна юкъе кIезига увз нохчий а гIалгIай а, шоай меттала цар наха юкъе из болх бергболаш. Цудухьа районе моттигаш я цхьаболча наха юкъара пайда эцаш бола паччахьалкхен болх ца беш.

Конференце къамаьл даьча ССКП Нохч-ГIалгIай обкома секретаро новкъ. Сайкос Малгобекски парторганизаценна хьалхашка де деза декхараш а оттадир, Нохч-ГIалгIай республика дегIаяра де аьнна оттадаь гIулакхаш а дийцар.

Городской партийни конференцес горкома керда состав а, ревизионни комисси а, областан партийни конференце баха делегаташ а хержар.

Т. ТЕБОЕВ.

ЛИТЕРАТУРНИ ОАГӀУВ

Дж. ЯНДИЕВ.

Наьна лаьтта

Шоаш гаьнарча мехка болхача
Са даьша чокхе бустамача кхыхьад хьо,
Аз а се ара лелаш, гаьнна
Сай дог санна сайца леладаьд хьо,
Сий дола са наьна лаьтта!
Хьо шоашта дезаш хиларах
Са даьша ламаза корта биттаб хьона,
Ӏа са къонахчал, са сий лорадарах
Сона а деза хьо наьна накха санна
Са дай хьоцарца йийхьденна
Са дай цӀийца хьаьнденна
Сий дола, са наьна лаьтта.

Хьалкхийча безама чам бовзийтаб Ӏа
Са уйла, са дог деладеш,
Ӏуйренца сона илле оаз хазийтай Ӏа
Лакха лоамаш декадеш.
Са дай хьоцарца йийхьденна
Са дай цӀийца хьаьнденна
Сий дола, са наьна лаьтта,
Дув буъ аз хьона
Се дийна мел ва
Хьа хам бе,
Дош лу аз хьона
Сай мот мел лув
Хьо хестаде
Вай сий дола, са наьна лаьтта!

Хь. МУТАЛИЕВ.

Дош лехара чам

Дац цун салам, хаттац моаршал, —
Къамаьл да цун йоалаш морсал,
Дог цох эккхал дегза ва.
Са стихаех дош ца хеташ,
ВоккхагӀчо мо хьеха гӀерташ,
Соца гӀожа дувцаш ва.

Ла а дийгӀар, са а къийлар,
Из валлалца бӀара а хьийжар, —
Бакъда, сабар ца леш дац...
Цунца айса ца яь кӀомал,
ХӀанз а сайна мелла къувлал,
Шуга ала могаш вац.

Лийта.
Цунна-м бовзаргбацар,
Цун из кхето хьаькъал дацар,
Дош лехара турпала чам.

Наха къувлар къувлаш волча,
Мохк къонгашка кхайкха баьлча,
Дег тӀар иллеш гӀетташ волча
Ираз долчоа бовз из чам!
1957 ш.

Хь. ОСМИЕВ.

Пхи-са бола седкъа

ҚӀалвисаьчоа денал телаш,
Цун низ даим сов Ӏа боах,
Хьа пхе саьно йӀовкхал телаш,
Дерриг дуне паргӀатдоах.
Ӏа хьай лирца сийрдадоахар
Машар, Ираз, Вахар да,
Наьха новкъар Ӏа дӀадоахар
Ӏоажал, Боадо, Хоарцо да.
Хьа низ бовзаш ма-б Европе,
Хьа сий Азе дика довз,
Хьа пхе саьно сийрдадаьха
Къахьегамхой дегаш ловз.

Со кхеваьв Ӏа курал йолаш,
Хьо са кийнах баьлла Ӏац,
Са дег чура бочагӀ йола
Моттиг кхычоа Ӏа дӀалац.
Наьна безам бера санна,
Хьа лир дайзар гӀоза вах,
Хьо сай болаш раьза хинна
Қъайле йоацаш аз дӀаях:
«Ӏамаьвац со велха, леткъа,
Нахах хьега Ӏамаьвац,
Пхи-са бола, ва са седкъа,
Со хьо боацаш мепаргвац!».

Виц ма ле: Саг ва хьо

Хьай хӀама тоаделча
Сонтал дег тӀа яйя
Хьаь тӀа кий ма яха,
Хьай дегӀах бӀубенна
«Со» яхар чудайя
Гон тӀа го ма баха —
Хьай дегӀах тилла из
Саг яха йоккха цӀи
Йиц ца луш хила.
Никъ гӀовза хьай баьлча
«Фу дерга хӀанз» аьле
Хьо воха ма воха,
Хьайга бала беча
Денал хьай сов даьле
ЧӀоагӀле хьо, сатоха —
Хьай дегӀах тилла из
Саг яха лакха цӀи
Лох ца еш хила.

Деша-доккхал дийзе,
Ца доагӀар дийце
Хьо нахах ма вала,
Хьай мехка эшаш дар,
Хьай наха дезаш дар
Лаха Ӏа, дӀаала —
Хьай дегӀах тилла из
Саг яха сийлен цӀи
Тиш ца еш хила.
Ше саг хилар дицдалийтар,
Дунен морзо фуй ца ховш,
Дийна волаш веннар ва,
Из сийлен цӀи дага кхаьбар
Наьха керахь ше ма-варра
Венчул тӀехаьгӀ вахаргва —
Хьай дегӀах тилла из
Саг яха йоккха цӀи
Йиц ца луш хила.

Мухьмад СУЛАЕВ.

ӀЕХОР

Селхан Ӏа дош делар, дага доаццаш,
Соца беша хье йоагӀаргъя, аьнна.
Цох ца тешаш, хӀаьтаъ дег чухь ловзаш,
Со хьаэттар вай аьннача вена.

Со ма лаьттар, йоагӀацал-те яхаш,
Боад болалца дог шек дувлаш лаьттар.
Сиглар седкъий дар цхьа хоза лепаш,
Бакъда, уж седкъий... сох делар.

*

Қхаьлай сигле, гӀерт Ӏоелха,
Тахан дечох ка са яьннай.
Наб а тӀагӀерт, воалл со вижа,
Сийсара ца вижча санна.
Цкъаза ишта а йоагӀа ханаш...
«Гудри» а да таккхал уллаш,
Шин кога тӀа биллаь корта,

ӀАРБИ МАМАҚАЕВ.

Фоарт соттаяь хобдаь бӀаргаш,
Қотам а хьалхайнай карта,
Бус тӀатулла куй мо тиша.
Сома ма ваккхалахь, баба,
Башха гӀа гурдацар-теша,
Сомах сох лечкъаш яр набарах
Ца йоагӀар-те соца беша.
Иштта яйна а гуялара!
1957, июнь

РАИСА АХМАТОВА.

Алал, са дог

Алал, са дог,
Хьо хӀана детталу,
Укх хозча дийнахь
Ӏа хьанна согатду?
...Сиглара уж морхаш
Набарах еннай.
Дитта тӀера гӀаьнаш
Сийнденна доагӀа.
Алал, са дог,
Ӏа хьанна согатду?
Хин телгӀей хоза оаз
Хьона тоам бе гӀерт.
Шийла лоа лоам тӀера
Лохденна доагӀа.
Алал, са дог,
Ӏа хьанна согатду?
Уж седкъий цу бийсан
Мел хоза леп.
Ӏуйранца маьлха зӀы
Дошув санна къег.
Алал, са дог,
Ӏа хьанна согатду?
Аренга дӀахьажал,
Ма хоза да дуне.
Зиза санна лепаш я
ТӀаена Ӏуйре!

Ахьмад ВЕДЗИЖЕВ.

Фу хиннад, со кхетац

Уст санна бувхьабеш,
Цу сигал гӀолла,
НизагӀа дӀатекхаш
Сийрда бутт бод.
Цу морхий из гурмат
Ший качах елла,
Сиглара чу хьеж из
Йохаеш боад.
Гонахьа гуш яр я
Сатийна аре,
Юкъ-юкъе баскилга
ЦӀувза йиш хоз.
ВагӀа со хи йисте
Хьежаш хьо яре,
Наькъагахь дӀахьийжа
Са бӀаргаш лаз.
Фу хиннад, со кхетац,
Хьо ца яр бахьнах.
ХӀанзолца аз дайна
Из хӀама дац...

Е нанас ца йойташ
Йисайол-те хьо,
Е хьайна ца лар да,
Со из ховш вац.
Фу башха да сона,
Хьо гуш ца хилча,
Са дега цатоамо
Шийла ткъам бетт...
Цкъа кхета мег-кха хьо,
Цхьа зама яьлча,
Хьежар мел Ӏоткъаш да,
Цунах фу хетт.
Дог диллац хьона аз,
ДӀаховлда хьона,
Хьо хӀанза ца ярах,
Везарах хьежа.
Нагахь хуле духьал
Вай кхела нана,
Вай цунна дӀалургба
Безама тешам.
г. Москва 1957 ш.

БӀа-сан маӀан

ГӀийбатех Ӏаббалца пхьегӀа тӀа ваьгӀа,
Делкъийга салаӀа чувахар Берд.
Маьнге тӀа салаӀа ше воалаш оагӀор,
Сесагга цкъа-шозза йист хилар мар.
— ХӀай, сесаг, — аьлар цо, — дӀаховлда хьона,
Саррахьа хьаьшашца со веча чу
Аз бӀа-са ма йингге, Ӏа далахь тхона,
Вай цӀагӀар дикагӀча дуачун шу.

Дер-дутар дайнача мара къамаьла,
Дукха раьза хиланзар фусамнана.
Бий миссел боккха шод хьажюкъе белла,
Делар цо сихха жоп цу ший цӀендаьна:
— ХӀай, къонах, дӀахалахь, Ӏа бӀа-са йича,
Нагахь аз, сихха юха йойя бӀа-са,
Вай цӀагӀар дӀатӀада, фуннах а аьлча,
ХӀама хург ца хиларх, да хьона дош са.

М. ТУМГОЕВ.

Болхлоша компартега

ЙоӀ-йиша санна, даь-цӀа йода,
Тахан болхлой хьона чу лест.
Никъ хьахьехаш иразага бода
Ӏа тхо чӀоагӀа хьест.
Хьа хьехамга ла ца дувгӀаш
Цхьаккха моттиг тхона хац,
Коммунизмага мара долхаш
Хьа кхы наькъаш дац.

Хьалхаяьнна аре цӀенъеш
Хьо нийса дӀаух,
Тхой кулгашца даьхе хозъеш
Тхо хьона тӀехьа ух.
Социализман вахар-рузкъа
Ди-тӀехьа дебаш латт,
ЦунагӀ геттар дувлаш самукъа
Хьо тха дег тӀа латт.

ЮВСАП ЧАХҚИЕВ.

Партес нийса дӀаккхувл нах

ДӀаяьлар из,
Оттарг йоацаш,
ДӀаяьлар из,
Хьа ца йойташ
Маьлха сердал,
Маьлха йӀовхал,
Малха духьал
Лаьтта хинна
Ӏаьржа морх.

ДӀаяьлар из,
Қхы хургйоацаш,
ДӀаяьлар из
Къамаш довна
ВӀашка хехкаш,
Вошал таьнна
Юстар доахаш,
ВӀаший тоамал
Юкъе ехкаш
Лоаттаяь из
Даьра дорх.

ДӀаяьлар из,
ЦӀаккха юха
ЙоагӀаргйоацаш,
ДӀаяьлар из
Баьде, къахьа,
Биркъе, дорха,
Бокъо йоацаш
Лаьтта хинна
Къиза зама —
— Ӏаьржа дохк!

Қот ма баьлар,
Эшаргбоацаш,
Масса мехкел
Қот ма баьлар
Даа доацаш,
Меца хинна,
Дувха доацаш
Берзан хинна,
Бакъда беркат
Долаш хинна
Боккха мохк!
Ӏаьржа морхаш
Юстар йоахаш,
Денна сийрдагӀ,
Денна бӀайхагӀ,
Вай Даьхен тӀа
Малх ма хьеж.
ВӀаший дезаш,
ВӀаший лерхӀаш,
Вошал долаш,
Маьрша дахаш,
Къамаш шойла
Дела къеж.

Къаьна дуне,
Дарг а доацаш
Да хьо уне.
Хьа ба тахан,
Къаьна техкаш
ЙӀоахъе гӀерташ
ЙӀовхал лехаш,
Хьерчаш болча
Пхьара мах!

Дерриг дуне
Шоашка хьежаш,
Сийрда кхоане
Ела къежаш,
Дунен халкъаш
ТӀьехьа дувлаш,
Машар бахьан
Майра къувсаш,
Партес нийса
ДӀаккхувл нах!

З. МУТАЛИБОВ.

Уйлаш

Уйлаш дӀаудаш я
Масса а хана,
Вай дунен гаьналла
ДӀаудавеш со.
Гаьнна уж лепаш я,
Седкъарчий санна,
Қхоаненга бода никъ
Иразга хьежош.
Фаьлгашца бийцача
Сармако санна,
Цадетта дохьашца
Цхьаннена тоалув,
Хьо къега къоаламца,
Маьлха лир санна.
Хьинаре, беркате
Са дега оала.
ҚӀаьдъенна маьженаш
Набара ювшош,
БӀаргнюгӀарш духь-духьал
Ӏа шерша даьлча,
Бийса оаш лоархӀаш яц,
Ювшац шо паргӀат,
Қхоалламца, сердлонца,
Қерта чу елча.

ДегӀата кхувдаду
Оаш доккхий декхарш,
Оаш лехац шоай даьна
Яьсса сийлалла,
Халоний, хоастамий,
Къонахлен оазаш
Сона оаш хьахозийт,
(Дале а хала).
Са дега ала мо,
Малхо а санна,
Дуненна го дӀатувс
Адмий ирз дебо,
Са уйлаш хехкалу
Қхолламца цхьана,
ДӀа сигле, ер лаьтта
Вай дуне лепо!
Цхьа лоӀам ма бий шун
Поэзи айя,
Шоллахча лоӀамо истори техк,
Уж шаккъа лоӀамаш
Вай, Даьхен, халкъа
Ирза ганз совъяккха
ДӀалургба аз.

А. ХАМХОЕВ.

Наьнага

Бийсанна наб йоацаш
Са сатем лорабеш,
Хьай наьна дегаца
Ӏа со хала кхеваьв.
Дунен чу иразаца
Со вахар дезаш,
Хьай хьаьнача накхаха
Со мерза вокхаваьв.
ЯьгӀай хьо сона юхе,
Со ага теркавеш,
Меца виса, хьога виса
Со велхара кхераш.

Хьай дега йӀовхалонца
Со мерза хьесташ,
Набарах хьай ши бӀарг
Матара ухаш.
Наьна дог лазаш да
Ше даьча берах,
Цун дега йӀовхало
Бера йицлургъяц.
Къастанза ца ваьнна
Къастачун наьнах,
Из санна йоа нана
Қхы юха хургъяц.

Б. ЗЯЗИҚОВ.

Даьга

Волча хана хьа хам бара,
Дахар, денар, хинна хатар,
Додачун, доагӀачун барт,
Эздел, яхь, хьаша, гаргалол —
Деррига хьа дешаца хадар.
Воша, юша, даь воша, нана,
Са хьох доаллаш хьа бӀара хьежар,
Ӏа «ахӀ» аьлча са доккха доахар...
Ӏан сайре ера дарзе, цӀимхара,
ТелгӀех лелача оалхазарий кепе
Хьувзаш, кхесташ чоалпаш легар,
Бирса Ӏоажал наӀарга ера...
Цу дийнахь дийлха дегаш
ЦӀен даь мискалах дацар,
Из дикал тӀехь накъа ваькхар,
БӀаргаш даьра, човне лешаш.
Дегаш мажарг хиле хебалуш,
Даьга кхайкаш, из вехаш,
ЗӀамига бараш, боккхий бараш
ЦӀенча дегаьщца хатар лайнараш бар.

☆

УвгӀаш, екаш лай дарз хьекхалда,
ТелгӀеш етташ догӀаш делхалда
Гарре, тата деш, лоаме эгийла,
Деттача дено, сегача тӀоано сердало йойла.
Майрача дегах зовзал хьог
Бийрсача аькхах кхерац дог.
Хьамсарчун безамо айду денал,
Хоалу сона цун бӀайха балам.
ХӀамма а дац кхолламан бирсал,
Қорах тата деча дарза акхал.
ҚӀант хул маькара, майра ваьле,
Лалла Ӏеш, оагӀув тохаш езар хуле.

ҚАПИТОН ЧАХҚИЕВ.

Поэт

Поэт вац рифмаш вӀашагӀ етташ
Поэта цӀи мел лелаер,
Шийх Мувзан даькъала воӀ хеташ,
Ший бӀаргаш сигал хьежадер.
Поэт вац мехка бала беча
Ца доагар кер чур дулха дог.
Нагахь ший наха Ӏазап деча
Цох вала хьувзаеш вар цӀог,
Поэт ва даим уйлах воагаш,
Ше ваха зама белгалъер.
Дунен къайлений моакхаз оагаш,
Адмий кортошта сердал ер.
Поэта лехац даьри, кӀувсаш
Халонех лечкъадац ший дегӀ.
Из вахац дошув-дотув къувсаш,
Наха юкъе цо нийсхо лех.
Поэта къердац эздий-аьлий
Бокълуврий викал шийх цо лерхӀ,
Цо эцаргдац ше вехка хьаьлий,
Цун дарж да бакъдар дувцаш лер.
Цун къа да, даим наха хьегаш,
Цун дог а наха детталу,
Из лелац лаьтта кхераш — эгаш,
Ший мел дар цо дуненна лу.

ДЖ. Сакалов.

Мишта дехар доттагӀал

— АхӀа! Из фуй хьа? Иззаморг вай иштта дуврг да! Цунна а иштта тохаргда! Қхы дий хьа тасса? Доадечо иштта доаду хьона!

«Малав те ер?» — аьнна хьежар со из кура къамаьл а деш картех ловзаш вагӀача хьаьшага. Саготал картех ловзар доккха хӀама деце а, хӀаране ший оамал гучайоакх цига. Цхьаволчо «Из да-кх хьона из, хьо вала воалле!» — аьлча санна, лестадеш дӀаккхувс карташ, цхьавар, ийшача мехка хаззал доккха эхь хулаш санна, лаьрххӀе ловз. Шийга де карт тессача, цхьан бӀарга цӀацкъам гаьнна хьажи тӀа урагӀдохитар хьаьшо. ТӀаккха, тепча техача санна тата эккхиташ, карт тӀатохар. Иза а цхьа говзал я-кха; кӀезига лайза хургвац хьаша картех.

Чай а менна арадаьлча хаьттар аз тхоай шучига, из малав, аьнна. Цун ший цӀи а, ваха моттиг а йийцар сона, цхьабакъда, из болх мича беш ва ховш саг халанзар. Цунна тӀерча формага хьежача доккхача гӀулакхе ва аргдар из. Цавовзача сагага мичахьара ва, е мича болх беш ва яхал хеттар эзди а дац. Тха шучас [illegible] тӀехьаваха накъаваьккхар [illegible]. Со сай книжка деша хайра, гӀараш сеца самукъа а даьнна. КӀирандийнахь со базар тӀа вахча вайра сона из кура къонах. Кисешта бехка цхарали кхалнаьха увзоргаши дохкаш лелар из. Цунах цавашаш тӀих а ваьнна базара юкъера араваьлар со. Цхьа саг вагӀар кулгашца го [illegible] аьца, гув тӀара базарга хьежаш. «Ер сенах сакъердалуш вагӀа-те укхаза?» — аьнна къонахчунга хьежа а хьежа, цунна юххе Ӏохайра со. Лакхера хьежача, гӀаж Ӏетта кегабаьча зунгатий гувна тара яр базар. Цахаддаш дӀаухаш а, юха базара юкъе чуухаш а наьха тӀиргаш яр массайолча оагӀорахь. Дуне готделча санна кхотаенна яр юкъера юкъ. ЦаӀ дӀаволавелча, цхьатарра мугӀ болалора цунна тӀехьа баьннача новкъа Ӏаьржа доагӀача хин тата санна, гӀар а яр цхьаккха оаз къоастае йишйоацаш.

— Хьо а базар тӀа венавар? — аьнна хаьттар сога къонахчо, цаӀ цадувцаш цавагӀа дагахь. — Базар тӀа-м даьра венавар со, цхьан хӀамана эгӀазваха цу юкъе ца социлуш араваьннав-кх.

— Хьо сенна эгӀазвахав? Базар тӀа-м цхьаннена а эгӀазваха йишъяц! — аьлар къонахчо бегашта вела а къежа.

— Даьра цхьаболча наха эгӀазваха ваьттӀача тамаш-м яц! ТӀаювха форма полковника яр санна я, хӀаьта шоаш кхалнаьха увзоргаш дохкаш лел! — аьнна со йистхилча, кӀирвенна сога хьежар къонах.

ТӀаккха оагӀора туг а кхесса шийна хьалхашка улла кхералг гаьна дӀаккхессар. ҚъайлагӀа бӀарг лекхар аз цунга. Военни кӀада хачи тишъенна гоп декка яр. Иккаш цӀаккха а маз хьекхайий-те аьнна, кӀай яр. Қоча а яцар хӀама тилланза нагахь моттиг. Ший гӀоз буабенна, цхьан хана элтарий хинна куй хьаь тӀа а яьккха аьлар къонахчо:

— Руцкъана тӀехьакхер да наьха безам бохабер! Хьо сиха веце аз дувцаргда хьона цхьа уйла е мегарг. Йолаш дола хӀама.

— Сиха-м даьра вацар со. Эца куй корорггьяцар-те аьнна венавар со базар тӀа.

— Куй-м тӀехьагӀа корорггьяр! Эца йиш йоацаш лелац со а ер гӀоз тӀатилла!

Ший куй хьаяьккха юхе Ӏо а йилла, согахьа хьавийрзар из. ТӀаккха цу къонахчо сайна дийцар дувцаргда аз шоана, нах, шуга а цун уйла яйта.

«Хьо маьрша леларг, цхьа хьамсара доттагӀ вар са Шолхара! — аьнна волавелар къонах. — Дега везаш вола доттагӀ нанас баьча вежарел хьамсарагӀ хет. Из ца из «Гаьнара вар гаргара хул, гаргара вар гаьнара хул!» — яхилга. Цхьаккха а хӀама дацар сай Хьасанен хьан-сан аьнна къоастадеш. Дувца а цадезаш хьона ха тоам ба вайнаха доттагӀал мел цхьана йолаш пхи шу даьккхар оаха. деза леладу. Сакъердам а гӀайгӀа а Хьона а дагадоагӀаш хила мег тӀом болабалале хьалхарча шерашка тикашка мел дукха товараш кхухьар. ХӀаьта а еза хӀама эца хала дар цигара: базар ечар йовдайий дӀахьора мегарг мел йола хӀама. Қостюм а, бераштa кӀада а корорггдацар-те аьнна Москве вахар сон са доттагӀа Хьасани. Тхоашта мадезза товар а дахьаш цӀавера тхо шиъ. ЦӀакхаьчача Ӏуйранна ден витанзар со лоалахоша цхьацца кӀадаш дохка яхаш. Уж чуахар кӀорда а даь, боаца мах аргба-кх аьнна лаьрхӀар аз. Цец а ваьнна вагӀар со Москверачул совгӀ ши мах а бенна сайгара цхьа зип дӀадихьача. Қхы тӀа сона баркал а аьлар лоалахочо. Юха а ваха дахьаргда-кх аьнна, иштта ши мах тӀабетташ декка ваьлар со айса мелдена кӀада а зип а. ТӀаккха аз лаьрхӀача, наькъа хинна зе доацаш хьалха со Москве водаш хинначул шозза дукхагӀ дар сога ахча. Из хозахеташ тамаш а яь (чӀоагӀа бӀарг Ӏехабеш хӀама я ахча) доттагӀа волча вахар со. Айса баь пайда дӀабийцар аз цунга. «Юха а ваха веза вай шиъ Москве!» — цо аьлча, хатта цадезаш хайра сона цо а иштта пайда баьлга. Дахар юха а Москве. ЦӀакхаьча бут балале дӀадаьлар товар. Цул тӀехьагӀ базарахи, цӀера машенахи хилар тхона фусам. Базар йоаца ди айса цӀагӀа доаккхаш када кӀалделлача хьазилга санна сахьувзаш доаккхар аз. Фо чутехча совса ахкарг санна сиха дузар кисаш. Цкъа ваьнна хӀама атта дуталац. Ахча дехкаш картех ловзар санна хӀама да базар яр: хӀанз вахача тоъаргда сона аьле хет, тӀаккха денар дӀадехка ваьлча, цӀагӀа социлац. Хьалха санна хоза хетацар лоалахо саготал чувеча. Фу пайда бар цунгара сона бала? Готеи, макхеи, говраши, нахи дагабацар сона, сай базар мара. Сон Хьасани вӀашагӀкхийтача оаха даиман мах совбаргбола хӀамаш ювцар. Иштта лелаш ши шу даьлар.

Морх йоацаш сиглара къайкъа ди санна, цӀаьхха болабелар тӀом. Хьалхарча мобилизацех со арме вигар. Кулг астагӀа хиларах цӀагӀа висар Хьасан. ТӀем тӀа дайнараш-м дийца варгвац. Цхьайолча хана кхакха миссел мара сигале йоацаш готлу цига дуне. Болабеннача хана чӀоагӀа унзара бар-кх тӀом. ТӀехьагӀа моастагӀчун чӀоагӀо а, мело а яйзача майрра духьалбаьлар салтий. Хезади хьона Сталинграде хиннар? Цергашца лаьцача санна дӀацахецаш лоаттабир 62-ча арме Волган аьтта оагӀорахьара берд. Цу тӀем тӀа яьча човнах залапхо а хинна цӀавера со. Со цӀагӀар ваьннача цхьан шера чакхдаьннадар аз мелгулдаь руцкъа. Наха-м са сесаг во йоландаь хиннад йоахар из. Сога хаьттача-м иштта дацар. Атта гулдаь руцкъа дӀа сиха дода.

Доацача ялатен дерзаьча берийн саготденна доттагӀа волча вахар со. Из чӀоагӀа дика вахаш вар: хьалха хиннача лохача цӀеной лард яьлла моттиг а яцар. Хова басар хьекхача кизгай уйчен тӀа се ваьлча дагадехар сона эрсий кица: «Цхьаннена тӀом, вокханна — ваь нана!» Уйча сайна саг ца вайча йӀовхараш а яь «Яьй, цӀагӀа дий шю?» — аьнна кхайкар со. «Мала везар хьона?» — аьнна хаьттар араяьннача йоӀо. Аз Хьасан хаьттача, из каста чувоагӀаргва, аьнна, хьаьша цӀагӀа чувигар.

ТеӀа цхьан гӀанда тӀа Ӏо а хайна, гонахьа хьежар со. Гобаьккха пенех дийттаи цӀенъюкъе дадаши деза кӀувсаш дар, истола юхе бархата гӀандаш латтар, саьнга латташ бӀара шифонер яр. Сай доацача гӀанда тӀа нийсвеннав со аьнна хийтар сона цкъарчоа. ХӀаьта а «Са доттагӀ веци ер!» — аьнна юха а майра ваьлар. ДӀан-юхен хьайча хӀама бӀехъяр кхераш нийсвенна вагӀаш сахьат гарга ха яьккхар аз. ТӀаккха хезар уйчара Хьасана гӀар. Малав из? Фу дезаш венав йоах?» Сона вовзаш саг-м вац из!» — аьнна жоп делар йоӀа. «Ма сиха вицвеннав шоана со!» — яхаш дагахь велаш вагӀар со айса леладечох эхь а хеташ. ЧӀоагӀа ниӀ теха сихха чу а вена, халла моаршал хаьттар Хьасана, «ер фу аькха да?» — аьлча санна сона бӀара а хьежа. Иштта шийла из сайга хьежача цӀий а венна лаьтта бӀарахьежар со. Арме форма тӀоювхаш вола со вайза хургвацар цунна. Арара чувенначоа чухьа вагӀар атта вовзарг воацаш цхаралашен кисешен баьдлдерзадаь дар кораш. Цхьа ха яллалца сога хьежаш а ваьгӀа, «Ай Апти веци хьо?!» — аьнна хьалъиккхар Хьасан. Из сайна мархӀа кхийтача дог чӀехка бӀаргех хий даьлар сона.

Согахьара дӀа а вийрза мераж йоаккхаш санна бӀаргех йовлакх хьекхар къонахчо. Уйла еш корта чу а белла из Ӏохайча, дӀахо цадувца воал-те аьнна саготделар са. ЛаьрххӀа шийга хьежаш вагӀаш со вайча, гӀийла вела а къежа аьлар Апте: «Дувца хала а да, дагадехча бала а ба сона цухана сайга хинна хьал. Вай везар ма гӀолва хӀама нийша наназ ваьча вешийна а тӀа! Хьа кер цабоагабеш новкъостал деш хилац хьона нагахь мара воша а. Везачо аьннар урс Ӏеттача санна дегах чакхдоал. ДӀахо а дувцаргда аз дувца доладаьр. ЦӀавари, дезалашкара хьали хаьтта ваьлча наӀаргахӀара а хьежа мухь техар Хьасана: «Яьй, яа хӀама хьая цигара!» — аьнна. Итт минот ялале кхерза фуаши чайи чудера йоӀо. «Ер малав хой хьона?» — аьнна хаьттар дас. ҚӀиръенна бӀара а хьежа, «Апти веци из? » — аьлар йоӀо. ТӀаккха цӀийъенна лаьтта бӀара хьежар. Хьалха-м вешийна, е даьна мо мархӀа эккхар из со шоайцига вахча. ТӀар-фуъ денна эхь хеташ хила мегар из. ХӀаьта а сона дегах цхьа хӀама Ӏоежача санна хийтар. Сай берел хийрагӀа хетацар сона из йоӀ. ТӀем тӀа леладаьраши, цхьацца кхидараши дувцаш со мел вагӀа, бӀарг тӀера ца боаккхаш сога хьежаш вагӀар доттагӀа. ТӀеххьара а сайгара сагото ювца волевелар со. Хьасан хьажаюкъе шод а белла, лаьтта бӀара хьежар. «Сай дола новкъостал-м дерг дар! Хьанна дергдар из, хьона ца дича? Цхьабакъда, е цӀеноши деш дукха наьха ахча хьаьрчад сох». — аьлар цо са къамаьл хадале. Банера араваьлча шийла хий тӀаккхерзача мо шелделар са дог. «Укхаза воагӀачул тӀормиг а нийца сагӀа деха араваьннавалар со!» — аьнна хийтар сона. Хьасана кхы бӀара цахьожалуш сихха цӀава араваьлар со. СагӀадехарга санна бӀара а хьежа, халла кулг делар сога Хьасана. Из дагадехча хӀанз а сайх эхь хет сона. Тхой сесагата дӀадийцар аз се доттагӀ волча гӀо деха вахар. «Ӏай лоа деха-м даьра гӀоргъяцар со Хьасанагара — аьнна цӀимхара йист хилар из.—Мала хьег цун руцкъах? Вала воаллачоа кертах тоха кхера лургбацар цо!» Къахьегарашта мара хала хиннабацар тӀом. Арме вахавецаре со а толхоргвар иштта атта гулдеча хьарама руцкъа. Наьха хьа къах дика дар далац цӀаккха а. ХӀанза а наха нийса юхьадуххьал хьажалац со, айса лелаяь базар дагаехча. Нийса да «БӀаь сомал бӀаь доттагӀа тол!» — яха эрсий кица».

Базара юкъе шийна цхьа тамашийна хӀама дайча санна, кӀирвенна хьежа а хьежа хьалгӀеттар Апти.

— Хьайла, дӀа цхаралаш дохкаш лелар ва-кх са хинна доттагӀ! — аьлар цо.

Со дӀахьожжаше са бӀарг кхийтар сайна вайна волча Хьасанах.

Из-м сона вайна ва. Се цунах кхардар дар со хьога ала гӀийртар... цунцар хьай доттагӀал — дохарах дукха гӀайгӀа ма елахь.

Аз да хӀама дий? — аьнна дӀаволавелча, аьтта кога хала астагӀ вар из. Базаргахь юха ца хьожаш сихха гаьна ваьлар из. Къайлаваллалца цунна тӀехьахьежаш а ваьгӀа, со а тӀеттар цӀава. Базара юкъе вахча юха а вайра сона «полковник». Со вайза, гаьннара вела къежар из. ТӀаккха цецваьнна бӀара а хьежа, дӀавийрзар. Хьалха духхьал цавашаш мара вацар со цу нахах, цар леладер доастама хеташ. Апте дийцачо дукха уйлаш яйтар сога. Шийна ца гуш а, ца ховш а дог доассаду сега наьха холонах эцача пайдано. ҚӀалвисачоах къа цахеташ къиза дог да цу наьха. «Маца кхетаргда-те вай ишта къацахьегаш лелачарех доалача зенах?» — йоахар са уйлаша со цӀенгахьа воагӀаш.

Маца яргья хьажкIаш чуийца?

Хьайбашта доакъарийна лаьрхIача а, цул совгIа царех хьайоаха чIоаггIа пайда бола тайп-тайпара продукташ лаьрхIача а боккхача лоархIаме культура я хьажкIаш. Уж шоай ханнахьа, агротехнически бокъонаша дIадеххача бесса дIаювш а хьалкхееш а дуккхача маьха балхаш ду царна. Цхьабакъда, цу юртбоахама культуран е еззача бесса йоакхо еш яц Назрановски районна «40 лет Октября» яхача совхозе (директор, нов. Ториев).

Ялат чуэцара гIулакх а, иштта, совхоза лаьттан тIа бахаш бола нах балха юкъе озара гIулакх а во вIашагIделла да цига. Сентябрь бетта 20-ча деношка йолаеннай совхоз хьажкIаш чуэца. Еррига а укх шера чуэца езаш 2630 гектар гаргга хьажкIаш яр. Болхлой кулгий кхоачам боацаш латтац уж чуийца ца йоалаш. Планах IV-ча квартале совхоза эшаш бола берригa а болхлой 732 саг ва. 1-ча октябре кхаьчача хана болх беш хиннараш — 896 саг ва. Царел совгIа дуккха а нах, къахьега декхарийла а болаш, балхаш деш а боацаш ба отделенешка бахаш. ХIаьта а, хIанзалца чуийца яьннаяц хьажкIаш. Хьаяьхa яьннача моттигашка а, дуккха йоахкийташ бIеха яьхай. Из бахьан долаш деррига а хьажкIий хьувкъар дикка лохденнад. Уборкан хьалхарча деношка Берса юртара болхлой ухара цу совхозе хьажкIаш чуэца. Совхоза болхлоша беча маьхах болх а бора цар. ХIаьта а, болх йисте баллалца царга совхоза новкъостал ца а дайташ, уж фу бахьан долаш совхоза доало соцабир ховш дац.

Ноябрь бетта юккъе а, тIехьарча деношка а Казахстанера шоай республике цIабаьхка дуккха а нах ба совхоза отделенешка. Уж нах балха юкъе боалабича чIоагIа новкъостал дергдар цар совхоза. Бакъда, цун теркам беш а, сихагIа гуйра чуерзаяь яккхарах а, эшшача тайпара дог лазачох тара дац совхоза доала гIулакххаш. Кастта бутт боал уж нах цIабаьхка а совхоза доалахьа долча цIеношка бахаш бола а. Царех саг тIа а вийха, цигга хьо балха вахача совхоза а гIулакх хургда хьона а вахара новкъостал хургда, аьнна саг вац совхоза доалах. ЦIабаьхка нах, чубаха дукхагIа дола цIенош кизгаш доацаш а, деха, шийла кораши наIараши долаш а да. Совхозо транспорт а енна кхатилла хIама ена цхьаккха а дезал бац царех. ЦIагIа лоаттаеча аьшка пешкашка арара лохьаеш чIегIаш а йоагаеш багIа кагий а деша дагIаш а бераш дола дуккха дезалаш.

ХьажкIаш чуэцаш болх баьрашта хIанз а дIаяланза я правительствон соцамах йоагIаш йола (натура) процент хьажкIаш.

Цар а, царех тарра кхыдолча а кхоачамбоацача гIулакхаша хьахьокх, совхоза доал, боаггIача тайпара болх дIабахийта гIерташ ца хилар а болх цо во вIашагIбелла хилар а.

Ха хоза ца латтаре хIанзлехьа Iана кIал яха хургъяр хьажкIаш. Хьахинна декабрь бут ба, тахан а тIехьа лоа Iодиллара кхерам болаш ха я. СихагIа чуийца яха езаш хьажкIаш а, хьайбашта царех доакъар де дезаш гIадамаш а да.

Тамаш йолаш да, иштта мела дIахьош бола, шоашта хьалххашка латта болх районни организацешта бIаргагуш ца хилар.

Маца чудерзадаь даргда «40 лет Октября» яхача совхоза гуйран балхаш?

ХЬАКИМОВ.

Грозненски горпромкомбинатера барцкъаш тега дика болхлой

СССР-а Лакхехьарча Советото советски адамашка даьча кхайкарал мутIахьа а болаш, денгара ди массаза дала шоай балха овсарал совйоахаш ба горпромкомбинатера болхлой.

1957 шерара план кхоачашъярна шоай низ ца кхобеш къахьийгар комбинатерча № 3 йолча швейни цеха бригадо. 7-гIа ноябрь тIакхоачаш, шоай денна дош бакъ а деш, шерара план итт бетта 130% кхоачаш а йир бригадо.

Шоаш хIанзолца хьа даьхача толамаш тIа сайца ца Iеш, комбинатерча вокх бригадашца яхье а баьнна керда къахьегама декхараш тIаийцад кхоалагIча бригадо. Ший бригада кхыча бригадел тIехьаюсарг ца хилара х дог тийша я кхоалагIча бригадан бригадир йола новкъ. Гаврилова. Цо дика вIашагIбелла, къахьегама дисциплина дика йолаш дIаоттабаьб бригадан болх.

Безаме а барт тайна а тIабийрзза болх беш боахка цу бригадан болхлой бIаргтабайча дагахьа баркал оалалу царна халкъ бахьан долаш цар дега чура цIена болх барах.

— Сай дезалхо санна дукха веза сона къахьегама дисциплина ца телхаеш, шийна тIадожадаь декхар нийса кхоачашдеш вола хIара сай болхло, — йоах новкъ. Гавриловас. — Иштa ба хIанз са бригадаца вIашагIкхийтта болхлой. Царна юкъе къаьстта белгалбаьнна ба 164 процентал лохагIа йоацаш нормаш кхоачашъеш бола Довлидукаева Ахьмада Лиза а Дежина Авдакия а.

Бригадан болх дика леларах промкомбината берригача болхлошта хьалхашка доккха баркал аьлар администрацено цу бригаданна дезача ден сийнна вIашагIкхийттача торжественни собране, хIаьта Довлидукаеванеи Дежинаи, цар личнни делаш тIа баркал а яздаьд.

Иштгача балхаца доккха дакъа лоац Горпромкомбината болхлоша партеси правительствоси вай мехка хьалхашка оттадаь мехкан экономика дегIайоалаярах а къахьегамхой хьашташ Iалашдарах а дола доккхий декхараш сихагIа кхоачашдара юкъе.

Сурта тIа: Довлидукаева Лиза балха тIа.

Сурт а текст а. И. Плиева

„Ленин“ яха атомни ледокол

Укх шера 5-ча декабре хи тIа даьккхад атомни энергеца болх бергбола ша бохабу кема.

Из я советски техникан керда йоккха котало. Ялхазза вIаштIара даь цIенош миссел лакха а доккха а дола из кема хьадеш, цунна чура вай ханарча техникан тIех йолча говзалца хьаяь дукха а чоалхане а йола установкаш хьаеш вай мехкарча 500 предприятес дакъа лаьцар. КIезига мара доагаде ца деза доагам (ден-бус итташ граммаш атомни энерги йоагаергъя цо) дуккхача хана тоъаргдолаш шийца хьаэца йиш хиларах, дуккхача хана заправка ца еш хи тIа лела йиш хургъя цу кеман. Дика тоаеннача городе яраш санна, кеман тIарча наха эша культуран-вахара торонаш шийна чухь йолаш а да из кема. Дунен тIа эггара хьалха хьадаь дола советски атомни ледокол Советски Арктически флота эггара дикагIа дола кема а да, Арктика дикагIа Iомаярнеи из йизза караерзаярнеи цо боккха аьттув а боаккхаргба.

Советски Iилманнеи техниканнеи карагIдаьнна, чIоагIа нах цецбоахаш дола цхьа хIама вай дувца кхелехь, шоллагIа дар хьахоз вайна. Из хIанад аьлча, из да, капиталистически мехкашка бIаьшерашка де ца кхувш дар, иштта шерашка хьаде кхувш бола, вай мохк, сага хьаькъал паргIатта дегIадоагIарг долча кердача вахара, социалистически новкъа бодандаь.

Американ ВIашагIкхийттача Штаташа шоаш спутник хьаеш я яьхача хана, вай мехка спутниках хьоадеш хIама дацар. Американ ВIашагIкхийттача Штатай цхьа спутник е кхелехь, советски Iилмахоша, шоаш хьаеш лаьрхIача бесса, толам а болаш, ши спутник урагIъяхийта дIахийцар.

Укх деношка Американ ВIашагIкхийтта Штаташ, вай спутникашца нийсъе йиш йоаца, зIамига спутник урагIъяхийта елча, из спутник иккхар.

Из эккхар а иштта кхы шоай де ка ца йоалаш дисараш а дага деха «нах белабала болабеннаб вайх...» йоах Нью-Мексико яхача штатан сенаторо Андерсона. Иштта, шоай мохк эггара тIех дегIабена мохк лерхIаш хина америкацаш а мукIарло деш ба шоашта хийттар бакъ ца хиларах.

Шеко яц, ше гучайоахача Iаламан къайленех сага вахар тоаде пайда эцаш дола советски Iилмеи ше арайоахача говзалех иштта пайда эцаш йола советски техникеи дунен тIа тIех дола Iилмеи техникеи хилар а, капиталистически мехкаш де хьогаргдола, кхы а доккхий толамаш цар доахарг хилар а.

Ю. ЧАХКИЕВ.

„Авангард“ иккхай

АМЕРИКАНСКИ СПУТНИК ЙОХАР

ВАШИНГТОН (ТАСС). ТIема министерствос официально хьахойт, тахан Малхболехьарча стандартни хана 11 сахьати 45 минути (Московски хана 19 сахь. 45 мин.) говзалца хьаяь лаьттан спутник йола «АВАНГАРД» яха ракетни система урагIа яхийта боахкаш эккхар. Из эккхарах ракеги спутники иккхаь дIаяхай.

Мишта иккхай американски „Авангард“ яха ракетни система

ВАШИНГТОН, (ТАСС). «Юнайтед пресс» яхача агенствос хьахойт «Авангарда» проекта кулгал деш волча доктора Джон Хагена печата викалашка йозал цхьа килеи ах килеи йола, диаметр 16 см. йола говзалца хьаяь лаьттан спутник тIа а йолаш хинна ракетни система, йолаялийта 2 секунда йоаллашехь а, телхар аьнна алар.

Хагена дIахо аьннад, кхаь даькъах латтача ракетан хьалхарча даькъа чура доагама камера чура «давлени дIаяьлар». «Цул тIехьагIа ракета пусковой стенда тIа Iо а ежа, кIалтIа а яьнна, иккхар»...

Нохч-ГIалгIай АССР-а дукха бераш долча ноаношта „Мaтерински слава“ яха орденаши „Медаль Материнства“ яха медалаши ялaрах

Нохч-ГIалгIай АССР-а Организационни Комитето соцам бу:

СССР-а Лакхерча Совета Президиумо 1944 шера 18 августа арадаьккхача Указага хьажжа СССР-а Лакхерча Совета Президиума цIерах совгIаташ дала:

«Матерински слава» яха II степена медаль бархI бер а даь уж хьалкхедаьча ноаношта.

1. **Галаева Калуна**—цIен нанна, Малгобекски района Ног-Цард яха юрт.
2. **Дигамолдаева ПаьтIамата** — цIен нанна, города Грознен Сталински района.
3. **Тобсултанова Рабиата** — цIен нанна, Урус-Мартановски района Свободни яха юрт.
4. **Шербенко Мария Петровнана** — цIен нанна, Гудермесски района Суворовка яха юрт.

«МАТЕРИНСКИ СЛАВА» ЯХА III СТЕПЕНА МЕДАЛЬ ВОРХI БЕР А ДАЬ УЖ ХЬАЛКХЕДАЬЧА НОАНОШТА

1. **Арслантова Ефросинья Коновнана** — цIен нанна, Каргалински района Курдюковск яха юрт.
2. **Величко Мари Венедиктовнана** — цIен нанна, города Грознен Орджоникидзевски района.
3. **Додова Iайшета** — цIен нанна, Малгобекски района Алански яха юрт.
4. **Ерошенко Зоя Владимировнана** — цIен нанна, города Грознен Орджоникидзевски района.
5. **Комарова Евдоки Прокофьевнана** — цIен нанна, города Малгобека.
6. **Рыбкина Галина Михайловнана** — цIен нанна, города Грознен Ленински района.
7. **Сапаева Совдата** — цIен нанна, города Грознен Сталински района.
8. **Татьяна Мари Николаевнана** — цIен нанна, города Гудермесса.
9. **Яндиева Елизавета Измаиловнана** — цIен нанна, города Гудермесса.

«МЕДАЛЬ МАТЕРИНСТВА» ЯХА I СТЕПЕНА МЕДАЛЬ ЯЛХ БЕР А ДАЬ УЖ ХЬАЛКХЕДАЬЧА НОАНОШТА

1. **Абшубакарова Социта Шамиловнана** — цIен нанна, города Грознен Сталински района.
2. **Абдулхаджиева Касмата**— цIен нанна, города Грознен Сталински района.
3. **Ахмедова Тамара Рамазановнана** — Каргалински района Горькен цIерах йолча колхоза колхозница.
4. **Богомолова Татьяна Ефремовнана** — цIен нанна, Сунженски района Нестерски яха станица.
5. **Вознень Александра Васильевнана** — цIен нанна, города Грознен Ленински района.
6. **Золотарева Мари Ивановнана** — цIен нанна, Сунженски района Нестеревская яха станица.
7. **Исмаилова Зара** — цIен нанна, Урус-Мартановски района Свободни яха юрт.
8. **Кирпа Пелагеена Григорьевнана** — цIен нанна, Сунженски района Ассинская яха юрт.
9. **Перова Тамара Павловна** — цIен нанна, города Грознен Сталински района.
10. **Шатаева Румана** — цIен нанна, города Грознен Сталински района.
11. **Уткина Феню Никифоровнана** — цIен нанна, города Грознен Сталински района.

«МЕДАЛЬ МАТЕРИНСТВА» ЯХА II СТЕПЕНА МЕДАЛЬ ПХИ БЕР А ДАЬ УЖ ХЬАЛКХЕДАЬЧА НОАНОШТА

1. **Амирханова Рашина Бийсолтановнана** — цIен нанна, Гудермесски района Братуны яха юрт.
2. **Арсаханова ПаьтIамата** — цIен нанна, города Грознен Сталински района.
3. **Беломыцева Евдоки Федоровнана** — цIен нанна, города Грознен Орджоникидзевски района.
4. **Бельтоева Дуню Ельсиевнана** — цIен нанна, Малгобекски района Алански яха юрт.
5. **Григоренько Юлию Илларионовнана** — цIен нанна, города Грознен Орджоникидзевски района.
6. **Дмитриева Матрена Дмитриевнана — Урус-Мартановски** района совхоза болхло.
7. **Магомедова Тамара**— цIен нанна, города Грознен Ленински района.
8. **Моргунова Зинаида Садеровнана** — цIен нанна, города Грознен Сталински района.
9. **Мусаева Зинана** — цIен нанна, города Грознен Сталински района.
10. **Николаенко Лидиена Семеновнана** — цIен нанна, Гудермесски района Новогрозненски яха юрт.
11. **Пашенцева Татьяна Даниловнана** — Гудермесски района № 2 совхоза болхло:
12. **Петренко Александра Матвеевнана** — цIен нанна, город Грознен Орджоникидзевски района.
13. **Петренко Анна Федоровнана** — цIен нанна, города Гудермесса.
14. **Тагиева Вера Ивановнана** — цIен нанна, города Грознен Орджоникидзевски района.
15. **Тараскина Матрена Степановнана** — цIен нанна, Сунженски района Нестеровская яха станица.
16. **Тархова Ольга Григорьевнана** — цIен нанна, города Грознен Орджоникидзевски района.
17. **Тепикина Евсира Григорьевнана** — цIен нанна, Урус-Мартановски района Калиновка яха юрт.
18. **Хадисова Басара** — Урус-Мартановски района совхоза болхло.
19. **Целыковская Анна Алексеевнана** — цIен нанна, города Гудермесса.
20. **Четвертнова Антонина Ивановнана** — цIен нанна, города Малгобека.
21. **Шамилова Асията** — Урус-Мартановски района совхоза болхло.
22. **Шварц Раиса Ильиничнана** — цIен нанна, города Малгобека.
23. **Эльдиева Залимата** — цIен нанна, города Малгобека.

Нохч-ГIалгIай АССР-а Оргкомитета Председатель
М. ГАЙРБЕКОВ.

Нохч-ГIалгIай АССР-а Оргкомитета Секретарь
М. КОМАРОВ.

Укх гарггарча шерашка Нохч-ГIалгIай АССР-а юрта боахам дегIабоалабара хьакъехьа

Советски Союза Коммунистически партен Центральни Комитето Iалаьмате доккха гIулакхаш даьд укх тIеххьарча хана юрта боахаман еррига отраслеш чехкка дегIайоалаеш.

Баьх долча а ардех долча а лаьттай итташ миллионаш гектараш караерзаяьй, мехка цар тел бIаьш миллионаш пунт ялат. Духхьал баь тIареи ардах даьдаи дола лаьтташ карадерзадаьча районашка ноябра 1-гIа ди тIакхоачаш вай мехко кийчъяь а ийца а 1 миллиарди ткъаь цаI миллиони пунт ялата яр, хIаьта 1953-ча бIарччача шера цу районашка кийчъяь 618 миллион пунт ялат мара яцар.

Иштгал дукха дола керда лаьтташ карадерзадари иштта юртбоахаман культураш ебалга лакхдари де йиш хилар юрта боахаман материальни-технически база чIоагIъяь хиларах, ялат а кхыйола юрта боахаман продукташ а яхар лакхдеш боккхача лоархIаме гIулакх дир колхозаш, совхозаш, МТС-аш йоккхагIа яро, хьалхале лелаеча дикача кадрашца уж Iалашъяро, юрта боахаман къахьегамхой къахьега дикагIа безам боагIаргболаш цар материальни хьашташ лакхдаро, юрта боахаме керда планировани оттаяро, иштта кхыдараша а.

Вай мехка юрта боахаман берригача къахьегамхоша санна, Нохч-ГIалгIай АССР-а юрта боахаман специалисташа, колхозаша, совхозийи МТС-айи болхлоша дизза дакъа лоац юрта боахаман продукташ яхар лакхдара гIулакха юкъе. КхаштIа гIолларча боахаман хьакъехь из декхар кхоачаш де деза укх шин наькъаца: хьалхагIа — баьш тIареи ардах дадеи лаьтташ карадерзадара чотах кхаш дукхагIа шердара наькъацеи, шоллагIа — кIоаргарча Iилманнеи техниканнеи карахдаьннараш юкъе доаладарца пайда эцаш, юрта боахаман еррига культураш цахаддаш ебаяр лакхдара наькъацеи.

Вай республикан юрта боахам дегIабоалабе оттаяьча перспективни планаца оттадаь да колхозашкареи совхозашкареи кхаш 1958-ча шера 399526 гектарага кхоачаш шерде, хIаьта 1960-ча шера — 411420 гектарага кхоачаш. Цу тайпара 3 шера 18120 гектарага кхоачаш кхаш шерлургда вай республике, 1958-ча шера хургдолчарел. Иштта лакхлургда валовой ялат даккхар а. 1960 шера планах из дегIадоагIаргда 1957-ча шерарчунца дистача 13 процентал дукхагIа. Къаьстта теркам тIабохийтаргба эггара тIех йола продовольственни культура кIа даккхарна. ХIанз укх сахьата кхоачам балла тоъаш йоаца коартали овощаши укх гарггарча шин-кхаь шера чухь лоархIам боллаш дукхагIа яха белгал доаккхаш да. 1958-ча шера дIадоладаь овощаш дIаюв кхаш 400 гектарал дукхагIа шерлургда.

Вай республиканна могарг а да из декхарийла а я баха нах овощехи коартолехи Iалашбе. 1960-ча шера овощаш яхар 13 эзар тоннал дукхагIа хургда, иштта хургда коартолаш яхар а.

Къаьсттача боккхача лоархIаме да сомий а комсий а бешамаш йоккха масштаб йолаш дегIайоалаяр. Вай республикан климатически лаьттан хьалаша торо лу цунах хьабоалача пайданга диллача дукха средстваш а къахьегам а дIа ца бодаш из пайда боалаш йола юрта боахаман отрасль дегIайоалае.

Дукха ха йоацаш оттаяь «1957—1960 шерашка НГI АССР-а колхозашкеи совхозашкеи сомий а комсий а бешамаш дегIайоалаярах долча боарамех» йола партен Нохч-ГIалгIай Обкомеи Нохч-ГIалгIай Оргкомитетеи постановлени я. Цу постановленех 1957—1960 шерашка 9700 гектар сомий бешамаши 13838 гектар комсий бешамаши дIайогIа еза, царех 1958 шера дIайогIа лаьрхIа я сомий бешамаш — 2213 га, комсий бешамаш — 2991 га. ДIайогIакхухьача дIайогIача гаьнех колхозаши совхозаши Iалашъергйолаш питомникаш яхка гIулакх дIадоладеш да. ХIанз укх сахьата дIайогIа гаьнаш ца тоъаш хилар чIоагIа холуш да. Из да республикан юрта боахаман органаша бе боагIа теркам цу деша беш ца хилар. ЛоархIам боллаш сомий а комсий а бешамаш шеръярна республикан юртбоахаман Управленес, партен райкомаша, райисполкомаша даиман йола шоай контроль оттае еза цу Iалаьмате боккха лоархIам болча балха. Арахьара тIакхухьача дIайоагIача гаьнех тийша Iе йиш яц, колхозашка, совхозашка, колхозхой, совхозий а МТС а болхлойи гIулакхерча наьхеи боахамашка йолча дIайогIача гаьний торонех пайда эца беза. Цу гIулакхо план чехкагIа кхоачашъе торо лургъя.

Нохч-ГIалгIай АССР-а юрта боахам дегIабоалабарах йолча перспективех аьлча, къаьстта аланза даргдоацаш да юрта боахаман управленен колхозашка а совхозашка а хIанз латташ йолча дIадувча кхашка йолча структурах. ГIулакх сенах латт аьлча, Республика юхаметтаоттаярах дувзаденна, шоай даьй мехка нохчий а гIалгIай а цIабахкарах юрташка баха нах дукхагIа хиннаб, хIаьта дIадувш дола лаьтташ кхы хувцаденнадац.

Республикера хIанз дIадувш дола лаьтташ шоай дукхалга диллача юрташка баха берригa нах бе болх хургболаш Iалашбе йиш йолаш дац, хIаьта бе болх боацаш уж бита вIалла а йиш яц. Цудухьа ха ехка йиш йоаца, эггара кертера дош да ерригача районашкарча дIадувш долча лаьтташка хьажар, колхозашкеи совхозашкеи хIанз долча лаьттех махулла дикагIа пайда эца а беза, хIара районе мел баха, къахьегалург мел бола нах балха юкъе оза а беза.

Республикан юрта боахаман управленен опытни станцешеи, иштта Iилман-тохкама учрежденешеи хьагойтачох, тешшаме хьахьокх вай республикан климатически а лаьттан а хьалаша Iалаьмате боккхача лоархIаме йола технически культура шекар доаккха свеклаш лелае торо хилар. Шекар доаккха свеклаш дIайолаялaро болх белург мел бола нах балхах Iалаш а бертба, колхозаштеи совхозаштеи доккхий пайдаш а дергда. Шекара свеклаш дIае йолаяро кхоачам боллаш общественни леладу хьайбаш доакъарех Iалаш а дергда. Шекар свеклаех хьайоала моша йоархIаш силос еча, моша доакъар лаьрхIа а пайда эцаш я, хIаьта уж йоархIаш Iалаьмате дукха а хул цар. Цул совгIа, шекара свеклай хIара гектаро 20-гара 40-нега кхаччалца тонна жом яха доакъар а лу. Кердача жомаца детта доахан кхоабаш хилча, цар шура дукхагIа лу. ЧIоагIа лоархIаме да, Iан тIехь а бIаьстан юххьерча беташка а жомаца хьайбаш доакъарех Iалашде йиш хилар белгал даккхар а. Дикача доакъарца хьайбаш цу хана Iалашде йиш хилар вIаштIехьа ца доалаш хул колхозашка а совхозашка а шекара свеклаш лелаеча колхозашеи совхозашеи доакъар лаьрхIа жомах пайда ийбеш хиларо торо лу хьайбаш чуоттадаь кхаба, хIаьта чуоттадаьча хьайбаех дулх даккхар лакх а лу цунца.

Цу тайпара, шекара свеклаш дIае йолаяро доккха гIулакх дергхиларах шеко яц. Ден-бус шекара свеклай 15 эзар центнерах шекар доаккхарг долаш йола завод вай Республике хьалъяра дош къоастадаь даьннад. Из завод шекар даккха йолалургъя 1961 шера. Цунга гIолла дувзаденна, шекара свеклаш дIаюв кхаш 1960 шера 12 эзар гектарага кхоачаш хургдолаш да. 30 эзар гектарага кхоачаш шердергда тIехьа тIайоагIача хана шекара свеклаш дIаюв уж кхаш.

Вай республикан Iаламан климата хьалаша а, Iилман-тохкама учрежденеша а хьагойтачох, теша везаш да вай республике тайп-тайпара дола тхьамки сорташ дIадувш дика леладе йиш хилар а.

Тхьамка кийчдарах доккхий маьхаш оттадаьд паччахьалкхено. Тхьамкан хIара тоннах, тхьамкий сортага а дикалга а хьежжа, 30 эзар сомагара 35 эзар сомага кхаччалца ахча лу. Цул совгIа, цунах колхозашка дохк: 100 кг кхаччалца шекар, 1500 кг кхаччалца ялат, кIадаш, кхыдола технически товараш а.

Цу тайпара республикан колхозийи совхозийи кхашка тхьамка дIаде доладара дош теркам тIабохийташ Iомаде деза юрта боахаман специалисташа, Iилман-тохкама учрежденей цунах йолча опытах пайда а эцаш. Тхона хетачох, вай республике тхьамка дIадув кхаш 5 эзар гектарага кхоачаш хила деза.

Цхьабола юрта боахаман специалисташ духьала ба тхьамка леладара, цар йоах парникови боахам беш «дукха а» рузкъа дIадахийта деза. Цхьабакъда, царех цхьанне а хIанзолца хьа лаьрхIа дац цу гIулакха мел ахча дахийта деза. Цул вогIа да, тхьамка леладара духьал болча юрта боахаман управленен специалисташа тхьамкийна меттел малагIа культура лелае мегаргья ца алар, из къоаста ца даро халача хьал тIа оттаду юрташка цIабаьхка нохчийи гIалгIайи балха дIанийсбар а юкъарча лаьттаех дукхагIа пайда эцалга а. Вай декхар да дIахо а ялат, овощаш, коартолаш хьувкъар Iалашделга, дIаювча культураштa юкъе дукхагIа технически культураш хулга Iалашдар.

А. БУЗУРТАНОВ.

РЕДКОЛЛЕГИ.

КАСТТА!

Нохч-ГIалгIай республикан кинофильмаш хьувкхача конторас Грознен а республикан а экранашка кастта хьокха арайоаккх керда художественни фильм «Цун вахара мах».

Мосфильм» яхача киностудес 1957-ча шера арахийцай.

КАСТТА!

Нохч-ГIалгIай республикан кинофильмаш хьувкхача конторас Грознен а республикан а экранашка кастта хьокха арайоаккх керда художественни фильм «Коммунист».

КОММУНИСТ

«Мосфильм» яхача киностудес 1957-ча шера арахийцай.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Сталина, 23, телефоны: редактора 2-07-01, отдела партийной жизни 2-41-23, отдел экономики 2-25-72, корректорской — 2-30-91.

СФ03009 Типография им. 11 августа 1918 года, проспект Революции 30/3. Заказ № 8415